

Ole Andersen
VERDENS
BEDSTE
FRITIDS-
HJEM

Foreningen De Danske
Børneinstitutioner
i Aabenraa

Fri fra skole – hen på fritidshjemmet

Kære Sofie!

Tak for den gode og sjove tid vi har haft sammen her på fritidshjemmet. Jeg har lyst til at fortælle dig, at vi voksne altid har været glade for dig. Du har været, det vi kalder et rigtig godt fritidshjemsbarn - og det vil sige, at du har været rigtig god til at bruge de tilbud, fritidshjemmet har budt på. Du har altid været en god kammerat, og du har altid hjulpet, når nogen havde brug for hjælp. Du har også altid været min rigtig gode ven, som jeg altid vil huske med stor glæde.

Når du møder igen efter juleferien, vil du se, at fritidshjemsskiltet er fjernet, og fritidshjemmet nu hedder SFO. Hvorfor det er sådan, vil jeg fortælle dig i den her bog, som er en gave til dig og alle de andre børn, der har gået på fritidshjemmene. Måske kan du ikke helt forstå det, jeg skriver - men det kan du helt sikkert, når du er blevet lidt ældre. Indtil da må du lade dine forældre læse op af bogen for dig. Meget af det der står, er voksensnak, som dine forældre helt sikkert vil have meget ud af at læse - men jeg er helt sikker på, du vil have fornøjelse af at kigge på de mange flotte billeder, der viser alt det, vi har lavet rundt omkring på fritidshjemmene.

Selv om jeg altid har været glad for vores fritidshjem, har jeg valgt et andet sted at arbejde. Jeg skal arbejde i en anden by, der stadigvæk gerne vil have rigtige fritidshjem. Selv om jeg er ked af det, glæder jeg mig til at starte det nye sted - men jeg vil helt sikkert komme til at savne alle børnene her og selvfølgelig - "Verdens bedste fritidshjem". ☺

Mange hilsner fra fritidspædagogen

Du Rachel! Hvad var det vi skulle sige?

Malene altså! Vi skulle sige
- Udgivelsen er støttet af Sydbanks fonde
til hvem vi sender en stor tak!

Ole Andersen (forfatteren) er tidligere institutionsleder i Agoraens Børnegård. Uddannet fritidspædagog 1970-73 på Jysk Fritidshjemsseminarium og har taget efterfølgende overbygningsuddannelse fra Odense Universitet i Børne- og Ungdomskultur. Han debuterede i 1978 med børne- ungdomsromanen "Revolveren". Senere følger både voksen- og børnelitteratur. Mest kendt er romanen "Identitet" fra 1988. "Verdens bedste fritidshjem" er forfatterens 12. udgivelse.

SYDBANK

Ole Andersen

Verdens bedste fritidshjem

Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa

Verdens bedste fritidshjem 2012

I. oplag

© Forfatteren og Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa

Layout og tryk: Zeuner Grafisk as · www.zeuner.dk

Grafisk billedredigering: Mogens Andersen

Korrektur: Povl Kylling Petersen

Alle billeder bringes med tilladelser fra de i bogen nævnte institutioner eller indehavere af ophavsrettigheder.

De historiske fotos er venligst stillet til rådighed af Museum Sønderjylland, ISL-Lokalhistorie og dagbladet JydskeVestkysten.

Foto: Dennis Benkjær, Dina Moos, Ole Andersen, 2 x Kim, m. fl.

Tak til de fritidshjem der velvilligt har stillet materialer til rådighed.
En særlig tak til Kim Nissen og Kim Christensen "Stuffi".

Forlagsekspedition

Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa

Farversmøllevej 28

6200 Aabenraa

www.fd-db.dk

E-mail: fddb@aabenraa.dk

Tlf. 73 76 86 90

ISBN 978-87-995482-0-0

INDHOLD

Brev til Sofie	1
Verdens bedste fritidshjem 1	7
Børn er ikke noget man kan eje	14
Historiens vingesus	16
Frøken Anna Gydebæk	26
Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa	31
Værdigrundlag	46
Verden bedste fritidshjem 2	48
Spaghetti med kødsovs	64
"Fritter Banken Aps."	66
Fritidspædagogik	75
Legeplads fritidspædagogik (classroom management)	85
FDDB's fritidshjem	88
"Naldtanglejren"	114
Kampen	121
Verdens bedste fritidshjem 3	131
Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraas formand, Lena Thiellelsen	139

Verdens bedste fritidshjem

Morgenrøden var begyndt at tegne sig på himlen i øst, men der var stadig mørkt. Byen var ved at vågne med alle dens lyde. Det var tidlig morgen, og moren havde allerede været oppe i over en time. Sådan var det hver morgen, men selvfølgelig ikke i weekendene, eller når der var ferier eller fridage. Faren var kørt på arbejde. Han var blevet hentet af en arbejdskollega. De kørte allerede klokken kvart i seks, for de havde lang vej til og fra arbejdet. Det var i december måned og jorden var dækket af et fint lag sne. Om mindre end en uge var det jul, og om 2 uger, havde de ingen fritidshjem mere. Faren var håndværker. Han var politisk interesseret og sad i fritidshjemmets bestyrelse.

De boede i deres eget hus og havde selv været bygherre på det. Det var et dejligt hus, og alle i familien var glade for at bo her. Det havde været lettere at flytte længere nordpå. Så var faren tættere på sit arbejde, og moren kunne sagtens finde et nyt job, men de havde valgt at bo her i byen, fordi de var så glade for de fritidshjem, der var, og både faren og moren havde gået på fritidshjem, da de var børn. De vidste, hvad et godt fritidshjem var, og hvad det betød for deres hverdag – og valgte altid det bedste for Sofie og hendes storebror, som hed Anton.

Moren havde spist morgenmad sammen med faren. Det gjorde de hver morgen uanset, hvor tidligt, han skulle køre, og de fandt det hyggeligt begge to. De havde begge været i bad, så badeværelset var nu klar til børnene. Moren havde også smurt madpakke til faren. Det var ikke hver dag, rækkefølgen var sådan, men i dag var den. Systemet var styret af, hvem der først var i bad. Når faren havde badeværelset først, var det ham der smurte madpakkerne. Til gengæld var det altid moren, der satte vaskemaskinen i gang. Det var en god udnyttelse af tiden. Så var vasketøjet klar til tørretumbleren, når de igen var hjemme fra arbejde og fritidshjem. Der var mange andre ting, moren skulle gøre her fra morgenstunden. Hun skulle også smøre madpakke til sig selv og Sofies ældre broder, som var elleve år, og derfor ikke længere gik i fritidshjemmet. Han fik lov til at sove en time længere end de andre. Han kunne klare sig selv og stod selv op og spiste morgenmad og gik i skole, når den tid var. So-

fie skulle ikke spise morgenmad. Det fik hun på fritidshjemmet, og det synes moren var en god ordning. Nogle gange kunne de også købe frokost på fritidshjemmet, og det kunne de i dag, og derfor skulle der ikke smøres madpakke til Sofie.

– Du skal altså stå op nu Sofie, ellers når vi det ikke! Moren stod ved datterens seng og havde allerede fjernet dynen.

– Kan jeg ikke blive liggende lidt længere? Spurgte Sofie. Det gjorde hun hver dag, og hun kendte morens svar og var allerede halvvejs ude af sengen.

– Hurtigt tøjet af og ud i bad! Svarede moren. – Vi skal køre om en halv time!

Der var stadig mange ting, moren skulle hjælpe Sofie med, selv om hun var en stor pige og lige fyldt otte år. Brusebadet kunne hun selv klare, men skulle have hjælp med håndklædet. Og så fulgte det rene tøj og et kys på kinden.

– Jeg tror, det bliver en dejlig dag i dag, sagde moren. Bare det var mig, der skulle på fritidshjem!

– Jaaaaa! Svarede Sofie.

– Har du husket gaven? Spurgte moren.

– Jeg har lavet en tegning. Jeg ved Johan samler på børnetegninger. Han klistrer dem ind i en kæmpestor bog!

– Det er da fint, Sofie – men hvad så med vores gave?

– Nåååh, ja! Svarede Sofie. – Jeg ta'r den nu – og så giver jeg ham begge gaver. Jeg mangler også lidt farve på mit billede, men jeg kan gøre det færdigt, inden jeg går i skole!

– Det skal du selv bestemme, men nu skal vi snart af sted!

Sofie og moren havde strikket et halstørklæde til afskedsgave til Johan, som havde valgt at sige sit arbejde op. Moren var ked af at Johan stoppede. Han havde arbejdet på fritidshjemmet, lige så længe hun kunne huske. Han havde valgt ikke at fortsætte sin ansættelse i den skolefritidsordning, som skulle afløse fritidshjemmet.

– Jeg vil simpelthen miste min troværdighed, hvis jeg bliver her! Derfor valgte han at rejse. Han havde været en af de mest markante modstandere af overgangen til SFO.

Moren havde jo selv gået på fritidshjem, så hun vidste, hvad det betød, at der var et ordentligt fritidstilbud til børnene efter skoletid. Derfor var de jo også blevet boende i byen, men hun vidste derimod ikke så meget om, hvad det var kommunen havde øn-

Sofies tegning.

sket at sætte i stedet for fritidshjemmene og var temmelig usikker på fremtiden. Men de havde jo brug for pladsen, for Sofie kunne ikke gå alene om eftermiddagen. Desværre lukkede fritidshjemmene ved årets udgang, og det var både moren og Sofie ked af, og faren var politisk sur, som han selv udtrykte det. Han sagde også – at “Rødekroismen” havde sejret, og det forstod Sofie ikke, hvad betød, men hun var sikker på faren havde ret, for han var en meget klog mand. Efter juleferien skulle alle fritidshjemmene i byen ophøre med at eksistere som almindelige fritidshjem under Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa. I stedet kom der kommunale skolefritidsordninger, og hvad det indebar, kunne kun fremtiden vise. Moren havde selv gået på det samme fritidshjem som Sofie, og det havde betydet meget for hende, at datteren kom på hendes fritidshjem, selv om det medførte en del transport. Fritidshjemmet kunne snart have fejret 80 års jubilæum, og var dermed et af de ældste fritidshjem i hele landet. Ja måske i hele verden – men efterhånden også et af de sidste.

Morgenrøden stod nu klart over havnen i øst, og der var begyndende aktivitet over alt. De parkerede bilen uden for fritidshjemmet. Der var stadig mørkt, og vinden var bidende kold. Alligevel virkede det hyggeligt og trygt. Der var lys i mange af husene omkring fritidshjemmet, og man kunne se, at der var mange voksne på vej til arbejde. Der var også flere skolebørn på vej, selv om klokken kun var lidt over halv syv. Der kom også flere biler og parkerede uden for fritidshjemmet. Nogle af dem gjorde bare holdt, og så steg der et barn eller to ud, som så sagde hej med jer – og gik ind på fritidshjemmet.

Inde på fritidshjemmet så der hyggeligt ud, og pædagogen kom med det samme og sagde: – Hej Sofie og god morgen til moren. Dejligt at se jer! Sagde hun også. Tak i lige måde, sagde moren.

På væggen kunne moren læse noget – som hun altid havde været glad for, og som hun aldrig ville glemme. Det havde også stået der, da hun havde gået på fritidshjemmet.

Først det store V

Så det lille e

Så det pæne n

Så er du min Ven

– Kan du nu ha' det rigtigt godt min skat, og husk nu at spise morgenmad. Du skal også spise frokost på fritidshjemmet i dag. Mor kommer efter dig klokken lidt over fire. Husk at tage hue og vanter på, der er koldt i dag. Hun har lidt snue, siger hun til pædagogen, som lover, at hun nok skal holde øje med, om Sofie nu får det hele på. Hun har en pakke med til Johan. Hun har vist også en tegning, hun gerne vil give ham. Husk hende lige på, at hun får det hele afleveret!

Og så var der endelig morgenmad. Rundt om bordet sad der en otte- ti børn og spiste. De fleste spiste cornflakes med mælk. Nogle spiste havregryn, og andre spiste jogurt eller andre mælkeprodukter. Der var også fransbrød og marmelade på bordet. Der var ikke mange regler omkring morgenmadsordningen, og egentlig var den en lille smule uofficiel. Det var ikke nogen kommunal madordning – nærmere en praktisk u-bureaukratisk ordning, som var kommet i stand imellem fritidshjemmet og forældrene. Ordningen havde eksisteret lige så længe, som de fleste kunne huske og havde måske sin rod helt tilbage i gamle dage, da et fritidshjem var en hel del anderledes end de fritidshjem, vi havde i dag. En gang om måneden holdt de også fællesspisning, hvor forældrene og søskende også kunne deltage. På den måde var fritidshjemmet ikke bare et sted for børn, det fungerede nærmere som en slags medborgerhus i lokalområdet – og det var også det fritidshjemmet gerne ville kendes på. Morgenmadsordningen fungerede således, at forældrene selv leverede det, børnene spiste. Fritidshjemmet gav mælken, og hvad der ellers hørte sig til, og det var også fritidshjemmet, der betalte for fransbrødet og smørret. Ved de store fællesspisninger betalte forældrene, hvad det kostede – og de hjalp også med både tilberedningen og opvasken.

Moren sagde endnu engang farvel til Sofie – og kiggede samtidigt på sit armbåndsur, tiden var nemlig ved at være knap. Moren skulle møde på den store fabrik klokken syv og skulle helst være der lidt før for at klæde om og sådan, så hun havde faktisk travlt.

Nogle af børnene var begyndt at finde ting frem, som de ville lege med, men det måtte de egentlig ikke. Pædagogerne og forældrene var enige om, at børnene ikke skulle være alt for aktive, inden de gik i skole. Sofie fik lov til at gøre sin tegning færdig. En anden ting var også – at fritidshjemmet stod på den anden ende. Det var det

Morgenmad på fritidshjemmet.

store afslutningsprojekt "Verdens Bedste Fritidshjem" – som var ved at være færdigt, og det hele arbejdede hen imod den store afslutningsforestilling, som skulle være på fredag. På væggene i garderoben hang der store billeder og collager med billeder fra dengang, der havde været fritidshjem i gamle dage. Der stod også en gammeldags dame med en kurv på armen med frugt i. Det var ikke nogen rigtig dame, men en voksmannequin de havde lånt i en dametøjsforretning. På systuen havde de syet en kjole til hende, som en kjole så ud for næsten hundrede år siden. De havde også lavet en hat til hende. Hun var en rigtig dame med hat. Børnene kunne spise frugt hele dagen, og nogle gav hånd til damen og sagde god morgen, når de kom og farvel og tak for i dag, når de gik hjem. Damen hed for resten "Anna".

Uanset hvor nødt pædagogen ville skynde på børnene, blev hun nødt til det. Havregrynene var gledet ned, og det var franskbrødet også. Et par af børnene havde ikke nået at få spist det hele, og de fik så lov til at tage deres brød med, da de gik. Det så godt nok ikke så godt ud og var helt sikkert slet ikke i "Gamle Annas" ånd, men det var trods alt bedre, end børnene kom sultne i skole.

Der var et stykke vej til skolen, og pædagogen fulgte derfor børnene derhen.

– Ha' det nu rigtig godt Sofie! Havde moren sagt endnu engang inden, hun var kørt af sted i bilen.

Pædagogen nåede også at snakke et par ord med moren, og Sofie hørte, at de begge sagde – at det hele var blevet så trist – og om der da slet ikke var mere, de kunne gøre, nu da den lov jo slet ikke blev til noget. Så var lovgrundlaget da i hvert fald ikke længere i orden!

Loven de tænkte på, var det lovforslag den forrige regering ønskede fremsat omkring fritidsordningernes placering under skolelovgivningen. Den nye regering udmønter ikke den gamle regerings aftale med Kommunernes Landsforening om, at de sidste fritidshjem skal omdannes til SFO drevet efter Folkeskoleloven. Det var dette lovforslag kommunen havde brugt som alibi for beslutningen omkring lukningen af byens fritidshjem. Der var nu flere steder aktiviteter i gang omkring en mulig privatisering af fritidshjemmene.

Børn er ikke noget man kan eje ...

Andersen og Marling fra musicalen "La' os være"

1 Børn er ikke noget man kan eje,
alle børn er noget i sig selv.
Børn skal være børn, og de skal lege,
lege mens de lærer om sig selv.

2 Lege mens de lærer om hinanden,
lege mens de snakker og ler.
Lærer nye ord som sgu og fanden,
lære af de voksne som de er.

3 Børn er ikke ting, som man kan spare,
børn er ikke penge i en sæk.
Børn er ikke møbler, man kan flytte,
eller sælge eller gemme væk.

4 Børn er ikke biler, man parkerer,
eller dyr man sætter i en bås.
Børn kan tænke, børn kan diskutere,
børn kan bryde gennem dør og lås.

5 Børn er rigtig' mennesker li' som voksne,
børn er nemlig li' så meget til.
Børn vil nemlig også selv bestemme,
børn ved nemlig også, hvad de vil.

FRITTER

FRITTER

FRITTER

FRITTER

FRITTER

FRIT!!

FRITTER

FRITTER

FRITTER

FRITTER

FRITTER

FRITTER

Omkvæd synges indtil, man ikke gider mere

Historiens vingesus

Kaster man et historisk blik på fritidshjemmene, er de opstået som et supplement til hjemmet, hvilket også valget af navn indikerede. De var fra begyndelsen af forbeholdt børn fra "dårlige kår", som man dengang udtrykte det. I dag går størstedelen af de danske børn i alderen 6 – 10 år på fritidshjem eller i SFO, og fritidsinstitutionerne er derved blevet en stor del af barnelivet.

Man skal helt tilbage til 1800-tallet for at finde de første ansatser til det, der skulle udvikle sig til de fritidshjem, vi kender i dag, men som snart kan hengemmes i en forgangen tid, som har været, og som næppe kommer igen. Formålet med de første børneinstitutioner var dog ikke pædagogiske, men socialt og forsorgsmæssigt. Første børneasyl blev oprettet i Aabenraa i 1839. Det var Spare- og Lånekassen, der tog initiativet. Formålet blev beskrevet som – at forhindre fattige børn i at drive rundt på gaderne og tigge og at opdrage børnene til renlighed og orden. Problemet blev større og større med de halvstore skolebørn – som tilsyneladende ikke havde noget at give sig til efter skoletid. Ikke et ord om pædagogik – men alligevel tenderer formuleringen i retning af det, der blev formuleret over hundrede år senere, da de første egentlige fritidshjem så dagens lys. Her talte man om de mange "Nøglebørn", der nu drev rundt på gader og i boligkvartererne, og de konsekvenser det havde i form af øget kriminalitet.

Familielivet ændrer sig drastisk i den tidlige industrialisering i det nittende århundrede. Folkevandringen fra land til by var allerede dengang en realitet, hvilket gav problemer omkring alle sociale forhold. Ser vi på gamle billeder fra tidsepoken, ser vi næsten ingen billeder af legende børn. Man taler om, at børnene i denne periode slet ikke vidste, hvad leg var, og at de færreste voksne havde en erkendelse af, at børnene havde behov for egentlig fritid med leg og afslapning til følge. Derimod finder man mange billeder af børn fortrinsvis på landet, som hjælper til med det daglige arbejde, som skulle gøres for, at det daglige brød kom på bordet. De billeder der findes af

Anna Gydebæks Fritidshjem. Fastelavnsfest 1951.

Alle fotos fra Anna Gydebæks Fritidshjems scrapbog.

børn fra byerne, har næsten altid en negativ karakter. Der er positive billeder af børn, der leger med en bold – ellers er det svært at finde dokumentation for – at børnene i det hele taget havde et lege- og fritidsliv. For slet ikke at tale om, at de gennem legen lærte socialisering og gennemlevede og skabte deres egen kultur. Alle de mange positive billeder af legende børn dukker først op i det efterfølgende århundrede.

I byerne begynder problemerne med – at børnene bliver tilovers. Ofte er begge forældre på arbejde eller strejfer omkring. Boligforholdene er dårlige. Der er ingen til at tage sig af børnene, og i mange tilfælde er der slet ingen, der bekymrer sig om, hvad de går og laver. Først da vi kommer op i det tyvende århundrede, begynder der at tegne sig et billede af, hvad det er der foregår. Konsekvenserne af forsømmelserne bliver en stadig stigende børne- og ungdomskriminalitet. Børnene mødes på gaderne og strejfer formålsløst omkring. Mange af dem er sultne og udhungrede, og ser man på foto fra dengang, er der mange, der er dårligt og mangelfuldt påklædt. Kunne man have set frem i tiden, ville ingen kunne forestille sig den samfundsstruktur og velstand, nutidens børn lever under.

Det bliver borgerskabets kvinder og de humanitære organisationer, hvor de samme kvinder har sæde, der tager sig af problemet. De såkaldte “Hattedamer”, som de bliver kaldt, konkluderer – at disse børn mangler både en familie og hjælp og støtte udefra, ellers vil de simpelthen gå til grunde i samfundets rendesten, som det er blevet formuleret.

For “Hattedamerne” er hjemmet og familien de altafgørende parametre for et godt børneliv, og ud fra denne tese konkluderer de så – at opgaven er at give børnene basal omsorg og beskyttelse. Derfor bliver det beskyttelse og omsorg, der bliver rationalet bag de hjem-erstatningsinstitutioner, der begynder at dukke op rundt omkring i byerne. Fortsættelsesasylet bliver oprettet som en erstatning for det hjem, som børnene måtte savne. Sådan lød formuleringen eller værdigrundlaget, som vi ville vælge at kalde det i dag. Der er tale om en velgørende indsats (som man skulle være taknemmelig for). Hovedformålet var at forebygge negativ udvikling og uhensigtsmæssig adfærd – men var uden tvivl også ment som en beskyttelse for det bedre borgerskabs egne værdier og privilegerede status som samfundets bærende klasse.

Resultatet fører til oprettelse af børneasyler i mange byer – hovedsageligt for børn i børnehavealderen, men også for skolesøgende børn. Den daglige beskæftigelse eller måske aktivering her bestod først og fremmest af lektiehjælp, hvilket gav det hele præg af et skolariseret miljø, hvilket det også var. Dagene startede altid med andagt og bibelhistorie. Så var der vask og frokost. Herefter endnu mere skolerelateret arbejde i form af frilæsning og skriveøvelser. Stadig tenderer det ikke, at børnene også skulle have tid til mere musiske interesser, og der eksisterede slet ingen teorier omkring vigtigheden af *fri tid*. Dog begyndte det med tiden at gå i en mere humanistisk, kulturel retning, uden at det sociale aspekt derved blev trængt i baggrunden.

Man begyndte at tale om – og praktisere, at børnene også skulle have plads til leg, sang og fortælling. Man begyndte også at tillægge det, vi i dag kender som hobbyarbejde betydning. Man kan således læse – at den frie tid uden for den egentlige undervisning skulle gå med håndarbejder af forskellig art. De større piger arbejdede med syning, strikning, lapning, papir og spån. Alt sammen dyder, som man tillægger den gode husmor, mens drengene arbejdede mest med det, vi i dag kalder værkstedsarbejde. Først og fremmest arbejde med træ, men også kurvefletning og børstenbinderi. Meget populær i gaveafdelingen var ben- og hornarbejde. I 1919 kunne man læse de første formuleringer omkring disse første fritidsinstitutioners indretning. Man kunne blandt andet læse – *at disse fritidsinstitutioner skulle ligge uden for skolen – for ikke at komme til at smage for meget af skole!*

Altså var der ansatser til den fritidshjemspædagogik, der har været fremherskende op igennem det forrige århundrede – samtidig med, at det blev fremhævet, at børnenes fritid ikke var skolens eje.

Der kommer også egentlige børnehjem og opdragelsesanstalter til de børn, hvor forældrenes evne som opdragere helt var afskrevet, og børnene derfor er blevet fjernet og anbragt i internat. I forfatterens barndom i midten af det 20-århundrede var det ikke ualmindeligt, at børnene både hjemme og i skolen blev truet med anbringelse på børnehjem, hvis de ikke rigtig ville indordne sig under de regler, de voksne og samfundet satte, og fritidshjem havde også i manges øren en klang af negative hjemlige forhold og tvangsforsorg.

Asylerne er en institutionsform i udvikling, og allerede i starten af det 20-århund-

Fhv. fritidshjemleder Ove Schaadt i fangedragt. Institutionernes karneval i Aabenraa 1986.

1947. Børnene flakkede rund på gader og stræder.

rede ser vi de første egentlige fritidshjem. Der kommer også vuggestuer, men ikke mindst begynder man at erkende behovet for fritids- og ungdomsklubber. Disse institutioner kendetegnes ved, at deres kontekst eller for den sags skyld værdigrundlag er helt anderledes, end det er for folkeskolen eller de børnehaver, der også i stigende grad ser dagens lys. Formålet er først og fremmest beskrevet som hjem-erstatningsinstitution, der har til opgave at forebygge – at det opvoksende barns udvikling ikke går i negativ retning. Asylterne vinder i vide kredse forståelse for, at de er et socialpædagogisk tilbud, der først og fremmest skal kompensere for et dårligt fungerende hjem. Man må antage at det, der blandt andet kunne give årsag til prædikatet “dårligt hjem”, var enten udearbejdende forældre, eller de hjem, hvor der kun var en enkelt forsørger. Der var også problemer omkring alkohol i mange hjem dengang. Hovedproblemet var fattigdom. Det er således omsorg for børnenes fysiske velbefindende, beskyttelse og forebyggelse, der er nøgleordene.

Problemerne med skolebørnene – og her gælder det både drengene og pigerne, bliver stadig større og større. Der er kun tale om en brøkdæl, der får asylernes opmærksomhed – og efterhånden opnår problemet også politikernes opmærksomhed, hvilket bliver startskuddet til oprettelse af den type fritidshjem, der har eksisteret næsten urørt, hvad angår substans, indretning og den daglige praktiske pædagogik helt op i vores tid.

I begyndelsen af samme århundrede sætter socialdemokraten Peter Sabroe et skarp lys på de her omtalte private institutioner og afslørede blandt andet, at der fandt mishandling af børn sted. Han var fortalende for, at staten trådte til og overtog disse institutioner, fordi staten dermed ville kunne sikre, at der kom ordnede og kontrollerede forhold. Sabroes kamp mod den private velgørelse fik megen presseomtale, og der tegner sig et billede af, at de velgørende kvinder dengang fik et dårligt ry, som der i dag, af forskere, stilles spørgsmålstegn ved. Sabroe fremstillede især de ugifte kvinder som bigotte og snerpede, og han anbefalede, at sunde arbejderkvinder stod i spidsen for det fremtidige forsorgsarbejde.

Dette blev til begyndelsen på enden af "Hattedamernes" velgørelse.

Aabenraa fik sit første fritidshjem den 13. november 1933 og var dermed blandt de første i landet.

Frøken Anna Gydebæk

Efterfølgende er en direkte udskrift af den scrapbog, der er bevaret omkring de første år i "Anna Gydebæks Fritidshjem", som blev det første fritidshjem i Aabenraa – og det 5. i hele landet.

"Aabenraa Fritidshjem" blev oprettet og åbnet den 13. november 1933, som nummer 5 i Danmark. Det var saaledes et pionerarbejde, der blev udført af stifteren lærerinde frk. Anna Gydebæk.

Frøken Gydebæk havde været syg en tid, og under sygdommen havde hun fået tanken om at oprette et Fritidshjem. Hun søgte forskellige byer, og man foreslog hende Haderslev, men hun valgte Aabenraa, hvor hun kom i forbindelse med fru politim. Friberg og fru borgm. Poula Fink. Søster Stinne, der var leder af Nygade børnehave, hjalp hende i gang med arbejdet.

Et sammendrag af frk. Gydebæks beretning vil vi give her, originalen findes bag i bogen (her tales der om den bevarede scrapbog, som er tilgængelig på Landsarkivet, forfatterens bem.)

Det var i borgm. Finks gaard Klinkbjerg 1, det begyndte i en 2 værelses lejlighed. Åbningen fandt sted torsdag d. 13. november kl. 14 1933, og der indfandt der sig 8 piger, og inden jul var der 17, hvilket var alt, hvad lokalet kunne rumme. Næste efteraar blev der udvidet, saa der kunne være plads til 30 børn. I efteraaret 1935 blev ungdomshjemmet oprettet, og

Frøken Anna Gydebæk.

her fik Fritidshjemmet lov til at være om dagen, idet de unge kun var der om aftenen. Vi havde dengang kun aabent fra kl. 14-16 og to gange ugentlig til kl. 18. Der var nu 54 baade piger og drenge. Børnene betalte i de første aar 15 øre ugentlig, senere 25 øre, det var det højeste, vi kom op paa i min tid, skriver frk. Gydebæk.

Overinspektør Skærbæk havde faaet nys om alt dette, og han kom en dag og saa Fritidshjemmet, og han tilbød Statsanerkendelse og dermed følgende statstilskud. Statsstøtten kunne dog ikke klare alle udgifterne, saa frk. Gydebæk søgte understøttelse hos Danmarksforbundet og Dansk Kultursamfund, og de gav hver 400-500 kr. aarligt til arbejdet.

Statsanerkendelsen kom i 1936.

Antallet af børn skiftede ikke så lidt. Det højeste tal var 101, men de var da delt i hold. I. hold 7-9 aarige fra kl. 8-11 dagl. Alle aargange fra kl. 13-16, og endelig haandarbejde og løvsavning fra kl. 16-18.

I aarets løb afholdtes forskellige fester. Juletræ (med godter), kaffe m. kage, godter, og en strikket gave. Til fastelavn var der komedie med bal, og om sommeren en skovtur. Nogle gange hver vinter indbød vi forældrene.

Det blev for mig en rig tid, det var et taknemligt og dejligt arbejde, som jeg havde stor glæde af, skriver frk. Anna Gydebæk. (cit. slut)

Læg mærke til at frk. Gydebæk på intet tidspunkt taler om pædagogik eller begrebet fritid eller mere rammende *fri tid*. Der er altså stadigvæk tale om et socialpædagogisk omsorgsarbejde, som var formen omkring "Hattedamernes" sociale velgørenhed. Men ser man på fritidshjemmets substans, er der ikke sket meget nyt i de 80 år, der er gået, siden "Anna Gydebæks Fritidshjem" blev oprettet. Her tænkes der naturligvis mest på det praktisk pædagogiske arbejde. Altså det man beskæftigede børnene med. "Anna Gydebæks Fritidshjem" ændrer sig hurtigt fra at være et rent pigefritidshjem til at være en fritidsinstitution for både drenge og piger.

Kigger man i scrapbogen, kan man se, at man vægtede fester og traditioner højt i det daglige arbejde. Netop traditionerne går igen i næsten alle nutidens fritidsinstitutioners værdier. Der afholdes tematiske fester og fejres på de traditionelle højtider. Der slås katten af tønden til fastelavn. Der afholdes sommerudflugt for slet ikke at tale om, hvilke traditioner julen medgiver. Særligt interessant er det at læse, at der

også i en institution med en formodet meget høj moralsk og etisk kodeks, der kunne antages at nærme sig det jomfrunalske, også blev spillet teater og indbudt til bal med dans. Der blev arbejdet i værksteder. Man havde sågar et rigtigt træværksted, hvor der fandt løvsavsarbejde sted. Af scrapbogen fremgår det også, at der blev fremstillet simple former for møbler, og noget vi i dag ville betegne som kunsthåndværk. Af værkstedsbilledet kan man se, at der er særlig plads til aktiviteter, der ikke indbefatter arbejde ved høvlbænke. Der bliver både syet og strikket, og der berettes om børnenes store interesse for at tegne og male. Der laves også aktiviteter i køkkenet, og der læses bøger og spilles brætspil. Udeaktiviteter spiller en fremtrædende rolle. Der leges med ild og vand og kæles for kaniner. Pigerne spiller bold op ad en husmur, og drengene sparker til en fodbold. Af billederne i scrapbogen fremgår det også, at der overalt var nydeligt, nærmest det man i dag vil kalde pernitten. Tingene stod, hvor de skulle, og man kunne ligefrem fornemme duften af brun sæbe og knofedt. Muligvis skyldes den megen orden og systematik – som jo ikke just er det, der har kendetegnet de senere årtiers fritidshjem, at der skulle fotograferes, hvilket jeg dog ikke tror. Sagen var nærmere, at pædagogikken i hele sit grundlag bar på den slags dyder og værdier – og at vejen til lærdom var det gode eksempels påvirkning. I vor tids formuleringer vil vi benævne det – som den sunde fornufts pædagogik – og en eventuel dårlig oprydningssstandard vil man forklare med pædagogiske termer og manglende tid.

Men ellers er miljøet det samme, og de aktiviteter man ser, er de samme, der den dag i dag findes i enhver form for fritidsinstitution for børn og unge overalt i vores verdensdel. Det samme er sådan set tilfældet med vores børnehaver og vuggestuer. De ligner til forveksling også de børnehaver, vi kender fra det forrige århundrede, hvad angår indretning og aktiviteter med børnene.

De pædagogiske formler og videnskabelig tænkning omkring begrebet *fri tid* – eller fritidspædagogik som en selvstændig pædagogisk tænkning kommer først et par årtier senere.

En karismatisk personlighed inden for dansk fritidspædagogik har formuleret det sådan:

– *Børnene skal bare have noget ild og vand, så har vi ingen problemer med dem!*

Jubilæumsfest Anna Gydebæks Fritidshjem.

Og det kan til dels være rigtigt nok – men helt så enkelt er det nok ikke!

Formuleringen kan også være den her: Faglig sekretær i BUPL Allan Baumann udtrykker det i en let redigeret og forkortet udgave:

– At være sammen med gode kammerater og have gode venner tæller højt for børnene. Livet i fritidshjemmene giver rige muligheder for sammen at opleve, more sig og prøve kræfter af. Spille bold og hygge sig, tage på udflugt for at lære sin omegn at kende eller blot have ret til at slappe af og nyde livet. Det er alt sammen noget, der er muligt, når børn har fri og er i fritidshjem. Her kan børnene selv vælge og prioritere, dyrke og få varige interesser, have tid til leg og selv hitte på. Her kan de trives.

Fritidshjemmene er et mødested for børn. Det skaber muligheder for børns udfoldelse og for deres personlige og sociale udvikling. Fritidshjemmet og pædagogerne skaber rammerne for børnenes udvikling – dels fysisk som et værested med mange muligheder for udfoldelse – dels professionelt med kompetente voksne, der lever sig ind i børnenes verden, støtter dem, er omsorgsfulde og opmærksomme. Pædagoger der giver sig tid til at lytte og forholde sig. Pædagoger der også ved, når der er brug for at gribe ind, sige fra og tage afstand om nødvendigt.

I fritidshjemmene lærer børnene at begå sig blandt andre og at tage hensyn. De lærer at kommunikere – i direkte dialog, gennem musik, dans, chat og sms.

Evne og færdighed i at kommunikere kreativt og alsidigt er sammen med sociale kompetencer afgørende faktorer i fremtiden. (citater slut)

Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa

FDDB blev stiftet den 8. november 1938, hvor de nationale spændinger mellem dansk og tysk var skærpet i Sønderjylland. Gode børnepasningsforhold blev dengang anvendt som et bevidst middel i nationalitetskampen. Dette fik en kreds af dansksindede borgere i Aabenraa til at gå sammen for at videreføre en lukningstruet dansk børnehave og samtidig kæmpe for oprettelse af flere daginstitutioner. Foreningens første formand, J.P. Caspersen, blev siddende som ivrig formand og forkæmper for kvalitet i børne- og ungdomsinstitutionerne helt frem til 1978. Denne kvalitetskamp er i dag det grundlæggende element i FDDB – hvorimod det nationale element helt er gledet ud af værdigrundlaget.

Mens asylerne og "Anna Gydebæks Fritidshjem" var udsprunget af et forsorgsmæssigt og ikke mindst socialt pasningsmæssigt behov, forholdt det sig anderledes med børnehaverne og senere med den nye tids fritidshjem, der i historisk hensigt mere hvilede på det spirende pædagogiske værdigrundlag, som Fröbel og andre udviklede – også kaldet "Kindergarten". Her var det først og fremmest børnenes behov for udviklingsmuligheder og leg med jævnaldrende, der i pædagogiske miljøer skulle styrkes og imødekommes. Alle begreber vi kender og arbejder efter i dag.

Den 4. november 1930 åbnedes en sådan børnehave i Aabenraa, hvor der dels var lagt vægt på det børnepædagogiske – og ikke mindst, at der skulle leves et dansk liv med understøttelse af dansk kultur og traditionelle begreber – hvilket må siges at

være anderledes end de børneinstitutioner, der begyndte at skyde frem i det øvrige Danmark. Børnehaven var i høj grad tænkt som en støtte til det danske nationale arbejde i byen. Initiativet til oprettelsen havde en kreds af nationalsindede, deriblandt fru boghandler Anna Bojesen og fru sparekassedirektør Anna Ølgaard, taget. I 1933 åbnede børnehaven også en fritidshjemsafdeling for skolesøgende børn, og i 1939 opnåede den integrerede institution, som vi ville have kaldt den i vore dages sprogbrug, statsanerkendelse, hvilket betød en bedre økonomi for institutionen.

Institutionen fik til huse i Forstalle 20 og blev her drevet som privat børnehave og fritidshjem frem til 1937, hvor institutionens fortsatte drift viste sig at udvikle sig til det uholdbare. Der var for mange børn i for små lokaler, og ikke mindst institutionens sanitære og hygiejniske forhold levede ikke op til tidens krav, hvilket heller ikke var tilfældet med institutionens økonomi, som viste underskud, hvilket i højeste grad gav grund til misbilligelse fra en svag bestyrelses side. Institutionens leder frk. Dahl valgte i slutningen af 1938 at fratræde sin stilling og flyttede fra byen, og institutionen stod dermed uden kvalificeret ledelse og var således lukningstruet.

Den 10. oktober 1938 holdt en kreds af forældre til børn i børnehaven og venner af den et møde på Folkehjem for at drøfte børnehavens fremtid. Målet med mødet var dannelse af en egentlig forældreforening, som skulle støtte børnehaven og sikre den et mere stabilt og driftsikkert grundlag. På mødet nedsatte man et udvalg på otte personer, som skulle forestå den kommende udredning.

Udvalget henvendte sig allerede et par dage senere til offentligheden og bad om dens støtte med henvisning til den nationale kamp, man netop i disse år var inde i. Man fandt det nødvendigt med børnehavens arbejde, fordi der var stærk søgning til asyl og børnehave – men det vigtigste var det nationale. Man fremførte endvidere – *da der fra tysk side gjordes et energisk arbejde for børnesagen, så er det en national nødvendighed, at der fra det danske borgerskabs side gøres en indsats for at støtte det danske børnehavarbejde ...*

Her fremstår det helt tydeligt af teksten, at det var en national kulturkamp, man kæmpede.

– *I den kulturkamp, som danskheden i vor by, således som forholdene ligger, er nødt til at føre, og som den sidste tids oplevelser ganske tydeligt har skærpet, er børnehavarbejdet*

Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraas stifter og formand J.P. Caspersen. Afskedsreception 1978.

af den allerstørste betydning. Alle ved af erfaring, hvor afgørende indtrykkene i de første børneår er – hvor lykkeligt det er, at småbørnene vokser op i selvfølgelig fortrolighed med vores danske sange og lege.(citater slut)

I de følgende fjorten dage søgte de opbakning til en sådan forening, og det lykkedes at tegne 187 medlemmer med et samlet kontingentbidrag på 558 kroner, hvilket vidnede om betydelig interesse for sagen.

Den 8. november 1938 blev den stiftende generalforsamling afholdt på Folkehjem. Formålet med foreningen var at støtte den hidtidige børnehave under samme navn, nemlig "Den danske Folkebørnehave".

På den stiftende generalforsamling vedtog man, at den syv-personers bestyrelse i første omgang skulle bestå af fire mænd og tre kvinder. Resultatet af valgene blev overassistent Heydenreich, læge Gabe, rektor Mogensen, amtsfuldmægtig J.P. Caspersen, fru trafikassistent Petersen, fru bankassistent Jacobsen og fru redaktør Bjørn Hansen.

Efter valget konstituerede bestyrelsen sig med J.P. Caspersen som formand.

Under J.P. Caspersens formandskab gennemgik hele børnesagen en forrygende udvikling – og der var planer om flere børnehaver, men Caspersen erkendte også, at der i efterkrigsårene også blev og var behov for vuggestuer og fritidshjem.

Fritidshjemsafdelingen i Forstalle var aldrig rigtig slået igennem, men behovet var der og blev også imødegået fra tysk side. I 1945 efter befrielsen tilskrev Foreningen "Den Danske Folkebørnehave" (som den jo stadig hed) kommunen om at få rådighed over konfiskeret tysk-japansk ejendom – og her imødekom kommunen Foreningens ønske, hvilket ikke altid blev tilfældet i årtierne fremover. Målet var at indrette fritidshjem i ejendommen Skolevej 2.

Men allerede i foråret før befrielsen havde frk. Anna Gydebæk henvendt sig til J.P. Caspersen. Hun ønskede at få råd om sit fritidshjems videreførelse, da hun følte, at hun var ved at blive gammel og gerne ville afløses. Fritidshjemmet havde eksisteret i knap tolv år og havde fortsat stor søgning. Caspersen var først afvisende under hensyntagen til de økonomiske omstændigheder – men han var alligevel bidt af ideen – og var der nogen, der kendte til netop behovet for fritidshjem i Aabenraa var det J.P. Caspersen. Han vidste dog også – at der ikke var økonomi eller støtte og forståelse

Amtsfuldmægtig J.P. Caspersen. Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraas stifter og formand 1938 – 1978. Maleriet indgår i "Folkehjems billedsamling".

at hente hos Aabenraa kommune. Han henvendte sig derfor direkte til Landsforeningen for forebyggende Børneforsorg omkring tilskud til fortsat drift af fritidshjemmet.

Efter en hel række trakasserier falder sagen imidlertid i hak, og fritidshjemmet på Klinkbjerg overtages af Foreningen og flyttes til konfiskeret ejendom på Skolevej. På den ekstraordinære generalforsamling i 1947 hyldes frk. Anna Gydebæk for hendes uegennyttige indsats, og det nye fritidshjem får navnet "Anna Gydebæks Fritidshjem".

Man må formode, at fritidshjemmet ved denne bogs udgivelse ikke længere er eksisterende – og vi kan derfor konstatere at "Anna Gydebæks Fritidshjem" bestod i næsten 80 år.

Der var i bestyrelsen enighed om, at navnet "Den Danske Folkebørnehave" ikke længere var dækkende for foreningens arbejde – men der var også enighed om – at de institutioner, der måtte komme, fortsat skulle drives både med det socialpædagogiske sigte og ikke mindst som en naturlig del af den nationale kamp.

Der blev afholdt ekstraordinær generalforsamling den 10. marts 1947 – hvor flere nye navne blev diskuteret, og her opstod der en strid om bl. a. ophavsrettigheder til allerede eksisterende navne på foreninger med samme værdigrundlag. Da der allerede kort tid efter den ekstraordinære generalforsamling skulle afholdes ordinær generalforsamling, henlagde man derfor afgørelsen om nyt navn til denne generalforsamling.

På den ordinære generalforsamling i "Den Danske Folkebørnehave" den 29. maj 1947 vedtog man

– at foreningen fremover skulle hedde:

"Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa".

Der kom flere institutioner til, og først i halvtredserne koncentrerede Foreningen sit virke til en konsolidering, der først og fremmest gjaldt en forbedring af de eksisterende institutioner. Meget var i en miserabel og slet ikke tidssvarende stand. Foreningen drev nu syv institutioner. Alle i Aabenraa by. Presset på institutionerne var stort – og mange børn blev afvist udelukkende af pladshensyn. Forholdene var spartanske og lignede på ingen måde den standard, vi kender i dag. Det var vanskeligt at skaffe økonomi til driften, og der var også problemer med at fremskaffe kvalificeret per-

CM
1913

Kil
187

sonale. Senere blev det bedre, da der åbnede børnehaveseminarium i byen, hvilket i øvrigt også skete med Foreningens medvirken. Her er det først og fremmest Foreningens formand J.P. Caspersen, der skal takkes. J.P. Caspersen blev ved en senere lejlighed udnævnt til Foreningens første æresmedlem.

Forholdene på Fritidshjemmet på Skolevej var ikke optimale, for at sige det mildt, og Foreningen gik sammen med Kolstrup Boligforening om et byggeri af et helt nyt fritidshjem ved Ny Klinkbjerg. Det første spadestik, der i øvrigt blev taget af en 11-årig dreng fra fritidshjemmet, blev taget den 13. november 1958 – hvilket i øvrigt var 25-års jubilæumsdagen for det oprindelige "Anna Gydebæks Fritidshjem". Ved denne lejlighed sagde J.P. Caspersen i øvrigt i sin tale om fritidshjemets funktion:

– det var et fristed, hvor en mor med tryghed ved sit barn anbragt i ordnede omgivelser, fjernt fra gadens driveri og fristelser af forskellig art før og efter skoletid, mens hun selv er borte fra hjemmet. Børnene får her på en sund måde afløb for deres virketrang og andre evner. (cit. slut)

Forfatteren har bemærket – at den nationale retorik helt er ændret til mere at omhandle pædagogiske formler, hvilket også vil være fremtrædende i årene fremover. Nationalitetskampen er ved at blive afløst af en pædagogisk kvalitetskamp.

Op igennem tresserne skete der i hele samfundet en voldsom vækst, også i behovet for institutionspladser. Ikke mindst var manglen på fritidshjemspladser stor. Landet red på den højkonjunktur, som var startet sidst i det forrige årti, og behovet for institutionspladser var stadig stigende. En periode med stor arbejdsløshed blev afløst af en stigende efterspørgsel på arbejdskraft. Samtidigt skete der et paradigmeskift med hensyn til kvindernes erhvervsfrekvens. "Hattedamernes" tid var for længst forbi, og den kommende tid i institutionerne begyndte at gå i retning af pædagoger med smækbukser og lilla ble som hovedbeklædning. Kvinderne ville nu tjene deres egne penge og være medforsørgere i familierne – og tesen omkring det positive ved anbringelse af børnene i daginstitutionen blev fremsagt igen og igen. Det samme var tilfældet fra politikernes og forældreorganisationernes side.

Kravet var: – *Flere, bedre og billigere daginstitutioner!*

En undersøgelse fra 1970 viste, at der i Aabenraa var et udækket behov for kvin-

Bodil Rostgaard Andersen overrækker institutionernes gave ved afskedsreceptionen 1978.

delig arbejdskraft – og heri ligger måske en af forklaringerne på, at man i Aabenraa havde forholdsvis mange dagforanstaltninger, som vi fra nu af vælger at kalde daginstitutioner, i forhold til tilsvarende byer i det øvrige land. En anden kendsgerning er, at Foreningens indsats helt sikkert har været medvirkende til det store udbud af institutionspladser. Helt sikkert har det også haft indflydelse, at det tyske mindretal også agerede på området. Man kan heller ikke se bort fra, at der i disse år kom mere styr på de økonomiske forhold omkring tilskud fra stat og kommune. En anden sag var også, at befolkningen generelt ændrede holdning til institutionernes virke. Alle forældrenes ønsker om en institutionsplads byggede ikke længere på et egentligt pædagogisk behov – men byggede i langt højere grad på et ønske om et udviklende pædagogisk tilbud som supplement til hjemmets opdragelse og begrænsede udfoldelsesmuligheder, og her fandt fritidshjemmene deres naturlige placering.

I 1973 skete der en afgørende ændring i administrationen af hele børneforsorgsområdet, hvorunder fritidshjemmene var henlagt. Administrationen blev nu udlagt til de enkelte kommuner, hvilket gav et begyndende anspændt forhold til den administrative del af Aabenraa kommune. Det kan være mit indtryk, at holdningen på rådhuset var den – at skulle man være med til at betale gildet, ville man også være med til at bestemme, hvad der skulle på bordet, og sådan blev det, selv om Foreningen slog sig i tøjret og til dels også fik lov til at have sin selvstændighed, men der blev arbejdet på lånt tid. Ved Bistandslovens vedtagelse nogle år senere indtrådte der nu helt faste regler for institutionernes drift og finansiering, der placerede det fulde administrative ansvar ved kommunerne – der dog kunne vælge at købe ydelserne ved private eller selvejende udbydere, og blandt de sidstnævnte var Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa placeret.

Og så var der i øvrigt igen international økonomisk krise, hvilket medførte, at der skulle spares, og den store massakre mod daginstitutionernes budgetter blev sat ind.

I takt med at Foreningen voksede med flere institutioner, forandrede både ledelse og administration sig, og ingen blandt de oprindelige stiftere havde vel tænkt sig, at Foreningen i løbet af 50 år skulle blive til et stort administrationsapparat for næsten alle kommunens institutioner. Ved Foreningens start varetog amtsfuldmægtig Caspersen personligt al korrespondancen med kommunen og myndigheder i øvrigt.

Povl Kylling Petersen. Forretningsfører 1982 - ?.

Foreningens regnskab blev ligeledes ført af en frivillig valgt kasserer, overassistent H. Heydenreich. Fra omkring 1950 professionaliseres regnskabsafdelingen og overtages af Sønderjyllands Revisionskontor. Foreningens kasserer fortsætter dog som folkevalgt repræsentant helt frem til slutningen af 70-erne.

J.P. Caspersen forblev på formandsposten i fire årtier og ledede Foreningen som den karismatiske personlighed, han var. Han fratrådte formandsposten i 1978 og kunne her med tilfredshed konstatere, at Foreningen var formuende og bl. a. ejede sommerkolonien "Naldtanglejren".

Det administrative, økonomiske og praktiske arbejde i Foreningen bliver efterhånden af en sådan størrelse, at hele administrationen professionaliseres fra 1970, hvor den første ansatte forretningsfører tiltræder. Med tiden ansættes der også forskellige

assistenter eller konsulenter, som det hedder i nutidens sprog. Efter to forgængere på posten, Orla Jensen og Kaj Tjørnelund, ansættes Povl Kylling Petersen i 1982. Povl Kylling Petersen kom fra en stilling som sekretariatsleder i institutionsafdelingen i Tønder kommune, men havde været elev på rådhuset i Aabenraa kommune. Han var derfor særdeles kompetent på området. Povl Kylling Petersen forlænger Foreningens tradition omkring kommunalpolitisk indflydelse, idet han få år efter sin ansættelse indvalgte i Aabenraa byråd. Povl Kylling Petersen er i dag spidskandidat for Socialdemokraterne til borgmesterposten ved kommunevalget i 2013. Erik Blenner ansættes i samme periode som Foreningens pedel. Med forretningsførerne og deres medarbejdere havde Foreningen begyndt et nyt afsnit af sin historie, hvor man inden for rammerne af en forældrestyret forening også var en professionel organisation med formål at drive daginstitutioner i kommunen.

Ved udgangen af 2011 var der således ansat fire på kontoret, som udfører alt administrativt arbejde, som eks. budgetter til kommunen og løbende budgetkontrol og revision, lønudbetalinger, bogføring og rådgivning omkring personalesager. Siden 1972 er der også tilknyttet fælles pedeller, som udfører praktiske gøremål i institutionerne og derved nedsætter institutionernes håndværkerudgifter betydeligt. Administrations- og pedelværkstedets driftsudgifter betales gennem administrationsbidrag fra de tilsluttede institutioner.

Selv om Foreningens daglige drift og ledelse blev kraftigt professionaliseret, har det altid været vigtigt for Foreningen at fremstå som en forældrestyret organisation, hvor øverste myndighed er folkevalgte repræsentanter. Hovedbestyrelsen mødes fire gange om året. Normalt afholdes disse møder i institutionerne på skift.

På det nationale område blev de nationale værdier med tiden nedtonede, og efter J.P. Caspersens formandsperiode eksisterede de nu kun med den signalværdi, de havde blandt de ansatte og brugerne. Man skal måske her ligefrem påpege, at der finder et særdeles frugtbart samarbejde sted mellem de danske og de tyske institutioner ikke mindst på det politisk administrative område. Det var vigtigt at understrege, at der var tale om en forældrestyret forening, der satte barnets tarv og hele børnesagen i centrum, hvilket vil sige – at Foreningen slet ikke var en forening uden politisk interesse, men sandelig også med større politisk indflydelse, end man umiddelbart skulle tro.

Man kan ikke tilsidesætte, at Foreningens bestyrelse har stillet mere end en håndfuld medlemmer af byrådet og indtil videre en borgmester. Op igennem de første årtier af Foreningens eksistens havde man et særdeles godt forhold til kommunens administration og folkevalgte. Først i midten af 70-erne ved Bistandslovens ikrafttræden begyndte konfrontationerne med kommunen. Alligevel blev der kørt videre i en fortrædelig samarbejdsånd byggende på indgåede aftaler, der med tiden fik navnet "Rammeaftaler". I månederne, hvor de nye aftaler skulle i hus, kunne det være særdeles hektisk, men når aftalerne var underskrevet, rettede man ind, og freden var genoprettet. Hårdest var det for fritidshjemmene, der gang på gang blev ramt af særdeles store nedskæringer for slet ikke at tale om den stadig vedvarende trussel omkring helt at blive lukkede og afløst af den mere skrabede model tidligere kaldet "skolepasningsordning" senere SFO, som betyder "Skole Fritids Ordning". Alene benævnelsen fortæller i sig selv, hvad det er, man ønsker at sætte i stedet for Foreningens velfungerende fritidshjem – og efter al sandsynlighed til en højere pris. Oplysninger fra Danmarks statistik siger – at den gennemsnitlige SFO-takst er steget med 15 procent siden kommunalreformen i 2007. I samme periode er fritidshjemstaksten kun steget 1,1 procent.

Ved kommunalreformen i 2007 skete der en ændring af Foreningens forhold til kommunen, og dette gjaldt ikke mindst med kommunens administrative afdeling, som viste sig at være særdeles godt skolet til de nye opgaver. Alt skulle endevendes og evalueres, og alt skulle harmoniseres i de sammenlagte kommuner. Samtidig vandt ord som stordriftsfordele og professionelle ledelsesformer indpas, hvilket sendte rystelser gennem forældreorganisationen og de ansatte. Man talte i pædagog- og forældre kredse om – at der var gået “Rødekroisme” i daginstitutionsafdelingen, og dette tegnede slet ikke godt for fritidshjemmene. “Rødekroisme” betegner den omstændighed, at den nye borgmester helst ser den nye store kommune som en videreførelse af gammel Rødekro kommune, og i spørgsmålet har borgmesteren fundet stor støtte i den nye administration – men desværre er det tydeligt, at disse nye mennesker ikke helt har forståelse for de historiske dimensioner, der er omkring Foreningens position som aktør på daginstitutionsområdet. Man kan få indtryk af, at de betragter det som en naturlov, at det hele i fremtiden helst skal være, som det tidligere havde været i Rødekro kommune – i hvert fald, hvis man taler om børnenes fritidsforanstaltninger. Her arbejder borgmesteren og administrationen i et tæt parløb. Intentionerne med de nye store kommuner var jo først og fremmest af økonomisk karakter, og ingen med fornuften i behold ville tro, at dette ikke kom til at betyde nedskæring, besparelser, afskedigelser, forringelser og nedskæringer endnu engang. I retorikken hedder det – at man skal skære helt ind til benet. Jeg mener, de skar begge ben helt af og tog et godt stykke med af den del af kroppen, vi normalt bruger til at sidde på.

I det seneste årti har Foreningen forsøgt ekspansion og har udvidet arbejdsområdet og søgt nye græsgange, hvilket har resulteret i, at der er kommet nye institutioner til. Deriblandt “Fritidsklubben Engen” og “Fritidshjemmet Stufi”. Målet med ekspansionen var først og fremmest at udnytte kapacitet og ekspertise, men var også et forsøg på at sikre Foreningens økonomiske grundlag.

Foreningen driver i dag efter den (foreløbige) strukturændring 10 børnehaver, 2 vuggestuer og 2 fritidsklubber, der alle drives som selvejende børneinstitutioner. 8 fritidshjem overgik pr. 1. januar 2012 til kommunalt drevne SFO-er. Forinden var der sket flere sammenlægninger af fritidshjem. Flere af børnehaverne er i dag sammenlagte med fælles ledelse, og nogle drives videre som private institutioner.

Værdigrundlag

I tæt samarbejde med daginstitutionernes bestyrelser og personale har FDDB over en længere periode frem til 2004 arbejdet med at formulere nærværende fælles værdigrundlag for Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa.

Respekt

FDDB vil fremstå som en organisation, der værdsætter og respekterer forskelligheder.

Vi

- skaber livskompetencer hos børn i et udviklende pædagogisk miljø.
- møder udfordringer med kreativitet.
- målretter tilbud til det enkelte barns personlighed.
- har aktive forældre og anvender deres ressourcer.

Vi er

- en pædagogisk virksomhed med tanke for helheden og blik for detaljen.
- et forpligtende og udviklende fællesskab af børneinstitutioner.
- en selvejende institution, som er garant for direkte forældreindflydelse.

Faglighed

FDDB vil gennem målrettet rekruttering, fastholdelse og videreudvikling af medarbejderne sikre et højt fagligt niveau i institutionerne.

FDDB vil gennem tillid til den enkelte og respekt for fællesskabet skabe tryghed og trivsel for både børn, forældre og ansatte.

Tryghed

Fællesskab

FDDB vil skabe et gensidigt forpligtende fællesskab, hvor forældrenes forventninger, personalets ansvar og faglighed går op i en højere enhed.

Synlighed

FDDB vil målrettet arbejde på at udbrede kendskabet til De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa dels internt i organisationen, men også eksternt. Formålet er at fremstå som et anerkendt organ, der borger for kvalitet og direkte forældreinddragelse.

Troværdighed

FDDB vil for såvel børn, forældre, ansatte som samarbejdspartner fremstå som en troværdig og kvalitetsbevidst partner.

Medindflydelse

FDDB trækker på den ansattes kompetencer og idérigdom i udviklingen af de pædagogiske og praktiske tilbud til børn og unge. Gennem tæt samarbejde med forældrene vil FDDB skabe rum for reel og formaliseret medindflydelse på drift og indhold i institutionerne.

En mere forklarende udgave af værdigrundlaget findes i den illustrerede folder: "Værdigrundlag for Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa 2004".

Verdens bedste fritidshjem 2

Skoletasken fik et ordentligt los og fløj gennem garderoben. Heldigvis ramte den ikke nogen. Tværtimod landede den rigtig pænt på sin plads, hvor drengen samlede den op og hængte den på knagen. Der stod Brian ovenover. Sådan var Sofie ikke. Hun var en af de pæne piger, som i stille ro og orden hængte sin taske på plads og hængte jakken på knagen og lagde hue og vanter og halstørklæde i skuffen, som var beregnet til det. Sådan var det hver dag, når børnene kom fra skole. Det var de voldsomme drenge, der kom først, dem der havde mest krudt at skulle have brændt af. Der var omkring tyve børn i garderoben, som alle havde fået fri fra skolen eller børnehaveklassen klokken tolv. De blev hentet af en pædagog på skolen, som lå cirka en kilometer væk fra fritidshjemmet. Nogle af børnene løb altid voldsom hurtigt, så pædagogen slet ikke kunne følge med – måske for at vise, at skolen heldigvis var slut, og nu var det med at komme væk, inden nogen ombestemte sig. Det kunne dog også være, fordi det gjaldt om at få fingrene i det bedste køretøj på legepladsen eller den bedste computer eller få den bedste plads ved det store runde bord, hvor børnene sad, når de skulle spise. Yderste plads var også nærmeste plads til alle fritidshjemets herligheder.

“Anna” stod stadig på sin plads, og Sofie syntes, hun så hende hæve det ene øjenbryn bare en lille

Spaghetti med
kødsovs,
som fritidshjemmet
laver den!

Malene - hvad er det bedste vi
spiser her på fritidshjemmet?
Og på Naldtang!

Hot dog er en populær spise på fritidshjemmene.

smule og kigge misbilligende på Brian. Hun var altid til stede på fritidshjemmet, selv om hun jo slet ikke var der i virkeligheden.

– Kan I nu hænge jeres tøj ordentligt på knagerne og komme ind og spise jeres mad. Madderne til dem, der ikke har madpakke med, er også sat på bordet – og I skal også vaske hænder, inden I sætter jer ved bordet! Var det nu “Anna”, der igen sagde noget? Sofie lyttede.

Der opstod altid lidt tumult, når børnene kom fra skole eller blev kaldt ind fra legepladsen. Det hørte ligesom med til den måde, børnene var på. Børn var jo børn – som der var nogle voksne, der sagde – og de skulle jo have lov til at røre sig – og nu havde de jo fri fra skole og dermed alle pligterne. Fri var fri, og det medførte også, at børnene ikke tog det så højtideligt med, hvordan de opførte sig i garderoben – og det var der mange af de voksne, som var enige med dem i.

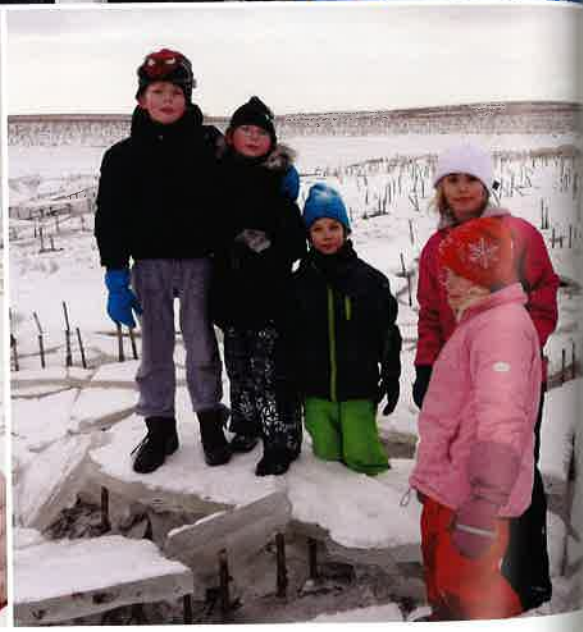
Fritidshjemmet betød hjem, hvor de følte sig trygge og mødte kærlighed og velment omsorg – og ikke mindst stod det for begrebet fri tid.

Sommer

Vinter

Det bedste sted i verden
- hvor er det Malene?

Det er hjemme ved min mor
- Og min far!

Jeg synes også, der
er godt på fritids-
hjemmet!

Der var
mange måder,
man kunne
spise sin mad-
pakke på. Nogle af

børnene var allerede begyndt ude i garderoben, selvom pædagogerne hver dag sagde, at de skulle sætte sig ved bordet, når de skulle spise, kunne det også forekomme, at et barn spiste sine madder ude i garderoben. Dette skete selvfølgelig kun, hvis pædagogerne var uopmærksomme, og det kunne forekomme. Der var meget, de skulle holde øje med – og det var, som om beskederne ikke rigtigt bed sig fast i børnene, selvom det var de samme beskeder, der blev givet hver dag.

– Nu skal I altså sætte jer ned og gøre, som der bliver sagt! – Og det gjorde børnene så, når det var blevet sagt et par gange.

Spisesituationen hed det, de var i gang med nu, og som gentog sig hver dag. Det var fritidshjemmets rytme og puls. Hver ting til sin tid dagen igennem, ugen igennem, måneden igennem og til sidst året igennem sommer og efterår, vinter og forår, år efter år. Sådan var fritidshjemmets puls. Tingene og begivenhederne var lagt i systematisk orden, således at børnene altid vidste, hvad der skulle ske og opdage genkendelsens magi, og nu var det altså spisesituationen, der skulle gennemføres, og den var jo den samme hver dag og altså genkendelig, hvis man så bort fra årstidernes påvirkning på det, der blev spist. Sommer og vinter var forskellig. Måltiderne på fritidshjemmet var også tilrettelagt efter kendte madtraditioner. Eksempelvis serverede fritidshjemmet altid andesteg til Mortens aften, og op til påske blev der spist retter med kogte æg for slet ikke at tale om, hvad der blev fortæret i måneden op til jul. I sommerperioden var maden lettere end om vinteren. I de seneste par år var de også gået over til økologi i den målestok,

der var økonomi til det. Man spiste ofte udenfor afhængigt af vejr og vind, men man kunne udmærket også spise ude om vinteren. Ofte spiste man maden ved bålstedet, hvor der blev lavet suppe eller bagt snobrød, hvilket fandt sted året rundt. Ild var altid populært hos børnene, og det gav gode kompetencer at omgås ild med fornuft.

En tilbagevendende aktivitet var brandøvelse, som blev afholdt med Brandværnets medvirken.

Det var hyggeligt nok at spise i et fællesskab, og børnene var jo sultne, selv om de viste større interesse for de aktiviteter, der foregik på fritidshjemmet end for at spise leverpostejmad og makrelsalat. Erik ville hellere lege med det elektriske tog.

Børnene skulle først sætte deres madder på deres tallerkner, og madpapiret blev samlet ind af en, som de alle havde udvalgt. Det gik på skift og var et privilegium. Når pædagogen så sagde værsgo og spis, kunne de begynde. De der skulle have madder af fritidshjemmet, fik maden serveret fra køkkenet på en tallerken. Det var pædagogerne, der forestod madens tilberedning. Sofie fik tre halve stykker rugbrød med æg og tomat og en med frikadelle i skiver og et lille stykke sur agurk og endelig et stykke med håndskåret spegepølse. Hun brød sig ikke om makrelsalat. Det var mest drengene, der spiste det. Der var faktisk nogle af

drengene, der ønskede at få seks halve stykker med makrelsalat – men den gik ikke, men de kunne godt få to stykker. Til gengæld skulle de så spise lidt mere af den råkostsalat, der altid var på bordet. Brødet var hjemmebagt. Det var det næsten altid. De bagte altid en dag om ugen, og her kunne børnene så melde sig til den aktivitet. Faktisk gik de så meget op i brødfremstillingen, at de havde anskaffet sig en rigtig stor røremaskine. De havde købt den, eller hvis vi skulle være helt nøjagtige, havde de fået den foræret hos en bager i nabolaget. Bageren lukkede, da det store bageri på H.P. Hanssens Gade åbnede. De havde godt nok aftalt, at de skulle betale fem

Det bedste er bare at
slænge sig i sofaen!

Jeg kan godt l' at sy
på symaskine!

Ja, de voksne bestemmer aldrig, hvad man skal lave. Det er skønt!

I fritidshjemmet må man selv bestemme om man vil lege ude eller lege inde!

hundrede kroner for maskinen, som bageren skulle have brød for, nu da han ikke længere selv skulle bage. De havde aftalt, at han skulle afhente et friskt rugbrød hver onsdag, når det var bagedag, men de havde aldrig set ham siden. De havde en stor fryser, hvor de gemte brødet. Fryseren var god til mange ting og gjorde det hele meget enklere.

De allerfleste af fritidshjemmene havde en fast formuleret kostpolitik, som kunne lyde som følger: Fælles for huset og i samarbejde med forældrene er vi opmærksomme på det enkelte barns spisevaner og behov. Vi er opmærksomme på, hvad børnene spiser – uden at være fanatiske. Vi tilstræber, at maden spises i fællesskab under rolige og positive forhold. Vi taler med børnene, om det de spiser. Hvad betyder for eksempel "Sund kost" og "Usund kost"? Hvad er vigtigt at spise, og hvad er ikke så heldigt? Vi forventer, at madpakken er en kærlig hilsen hjemmefra. Har børnene ikke nået at spise morgenmad hjemmefra, serverer vi det for dem. Morgenmaden består af havregryn eller cornflakes med mælk og brød med ost og marmelade. Der arrangeres en fælles spisedag mindst en gang om måneden, hvor børnene deltager i såvel madens tilberedning som borddækning og opvask.... (citater slut).

Samme slags politiker eller manualer var også helt normalt for andre aktiviteter eksempelvis idræt, værkstedsaktiviteter, sang og musik. Legen og dens betydning for børnenes selvstændighedsdannelse havde sin egen formulering og høstede stor anerkendelse. Legen havde sin egen kultur og krævede rum og relevant næring. At lege er at lade som om, hvilket eksempelvis beskrives i novellen "Fritter Banken Aps."

Som det før er nævnt, er madordningerne næsten altid u-bureaukratiske foranstaltninger, som på mange måder var en lille smule anarkistiske – men det var forældrenes ønske, og personalet syntes også, det var en fornuftig ordning. Og det gjaldt for personalet om at gøre tingene så enkle som muligt.

Børnene havde næsten alle sammen det samme på madpakkerne. Sådan var det – og det lettede også pædagogernes arbejde med maden, der hvor fritidshjemmet skulle levere den. De behøvede ikke så mange forskellige slags pålæg. Børnene var meget afhængige af, hvad de andre børn gjorde, og det gjaldt også med hensyn til kostvaner. Roen faldt hurtigt over børnene, og der spredte sig en duft af makrelsalat og friskt frugt i spiselokalet, som om nogle få øjeblikke, når spisesituationen var forbi, ville blive forandret til fritidshjemmets kreative rum.

Pædagogerne, som forestod spisesituationen, holdt ikke bare øje med, at børnene nu sad ordentligt. De holdt også øje med, at børnene spiste den mad, som forældrene havde sagt, de skulle spise. I det hele taget havde man et meget formaliseret forhold til børnenes sundhed og ve og vel. Var der problemer med barnets spisevaner, blev der sagt besked til forældrene, og man søgte en afklaring af problemet. Det kunne også være forældrene, der var problemet, hvis de ikke rigtig magtede det med barnets mad, hvilket der kunne være mange grunde til – eller som forældrene altid sagde, når de snakkede med dem; det var et tidsspørgsmål. Der var simpelthen ikke tid og overskud til også at sørge for barnets madpakker. Som noget sjovt blev børnene vejret hver den sidste fredag i måneden, og resultaterne blev lagt ind i computeren til bearbejdelse i et nyere ernæringsprogram. Blev vægten for høj eller for lav, fik forældrene besked.

Fritidshjemmet syntes, at de klarede det fint. Og det var da også det, forældrene gav udtryk for – også dem der var kommet over den pinlige situation, det var, når pædagogerne kaldte ind til samtale. Generelt var der en meget stor forældreopbakning for alt det, fritidshjemmet lavede, og de normer for god adfærd de satte, hvilket også blev understreget af, at alle forældrene altid sagde – vores fritidshjem eller:

– “Vores fritter!”

– Sofie sagde “Min fritter”!

Forældrene mødte altid, når der blev indbudt til et eller andet, som kunne være

både spændende og interessant. De hjalp også altid til med alt det praktiske, der skulle gøres, og tog på den måde ejerskab til barnets fritidsinstitution.

Opvask og oprydning efter spisesituationen foregik på skift, eller nogle gange lavede de også forskellige gættelege, hvor taberne blev opvaskerne. Det kunne børnene godt lide – og pædagogen sagde – åh herregud lad dog børnene! I grundholdning var hun imod al form for konkurrence børnene imellem – men da de også kørte den pædagogiske linje i institutionen, som de kaldte for “Den sunde fornufts pædagogik”, kunne hun godt acceptere, at børnene konkurrerede lidt, og det tjente jo også en god sags tjeneste.

Det var ikke på alle Foreningens fritidshjem, de gik så meget op i, hvad børnene spiste. For nogle var det en sekundær beskæftigelse, som pædagogerne ikke brugte meget tid på. Når børnene kom fra skole, kunne de spise, hvis de var sultne eller havde lyst. De kunne også lade være og straks gå i gang med en aktivitet eller bare sætte sig på en stol og kigge lidt og tænke over tingene og alt det nye, skolen havde bragt i dag. Dette var alt sammen legalt.

Her på fritidshjemmet skulle børnene se film om eftermiddagen, så de skulle ikke begynde på alt for store aktiviteter. Det var gamle film fra “Gamle dage på fritidshjemmet”, som fritidshjemmets pædagoger gennem tiderne havde optaget. Nu var filmene blevet redigeret og sammenfattet – og børnene skulle nu overvære den store

Når man får kager,
bestemmer man selv, hvor
man vil spise dem!

Ikke noget med at de
voksne slår sæt dig ned
- og pas lige på, du ikke spilder!

premiere. De ældste optagelser, de havde, var over 50 år gamle. Forældrene var også inviteret, og der var lagt op til ikke så lidt af en fest. Flere af forældrene sagde – at de jo hellere måtte komme, inden det var for sent, og endelig var der også mange, der gerne ville se de gamle film. Mange af dem havde selv gået på fritidshjemmet, blandt andet Sofies mor, og det var altid sjovt for både børnene og forældrene at se sig selv i en tid, der havde været.

På et andet fritidshjem ikke så langt derfra var de allerede gået i gang med de mange forskellige aktiviteter. På værkstedet arbejdede den mandlige pædagog sammen med en flok drenge. De skulle fremstille nogle kors, ligesom dem man så på en kirkegård. Der blev savet i træ og slået søm i, og nogle malede navne på korsene. Sofie, der kunne læse lidt, havde set, at der stod Anna på et af korsene. De havde en bestemt hensigt med korsene, som ikke skal fortælles her. Der var også en dreng i gang med at reparere en cykel, som skulle have den helt store overhaling. Cyklen var simpelthen blevet pillet fra hinanden, og alle delene rengjorte i petroleum, og det havde lugtet fælt, og en af de kvindelige pædagoger havde råbt op om giftige dampe, men her var den mandlige pædagog slet ikke enig. Godt nok lugtede petroleum lidt, når det var i bevægelse, og der ville også blive luftet ud, når renselsesprocessen var overstået. Værkstedspædagogen havde den mening eller pædagogiske holdning – at børnene skulle kunne føle og lugte, hvad det var, de var i gang med, og her spillede værkstedets dufte en væsentlig rolle. I det hele taget gik pædagogerne meget op i at indlære børnene begreber som for eksempel dufte og god smag kontra dårlig smag.

– Hvad fanden? Sagde han – Der er jo ingen steder i livet, der lugter af småkager hele dagen lang!

Og derved blev det så, og alle var da også enige i, at de rareste stunder på fritidshjemmet var, når der rigtig var gang i den, og der duftede af både drømmekage og frisk træ, der blev savet på træ-værkstedet, og når drejeskiven snurrede i keramikrummet. Så var det rart at være på fritidshjem. På det her fritidshjem var der noget helt for sig selv i retning af muligheder for kreativ og æstetiske udfoldelser, og værkstedspædagogen fortalte gerne, at der her på værkstedet i årenes løb var blevet fremstillet flere hundrede sæbekassebiler, og det er mange, men jeg kan bevidne, at det er sandt. Jeg har nemlig set det! Anderledes var det heller ikke i de andre værksteder. Overalt kunne man se børnenes frembringelser, og man kunne høre pædagogerne fortælle om, at der her var tale om dokumentation, hvilket for børnene i den her henseende betød genkendelighed. Børnene kunne spejle deres egen hverdag i de ting, de havde været med til at lave, og som stod udstillede eller hang ned fra loftet eller sat op på en af de mange opslagstavler.

Alle Foreningens fritidshjem havde deres helt unikke særpræg. Naturfritidshjemmet satsede selvfølgelig på brugen af naturen og kørte dagligt til et gammelt skovløberhus, som var base for skovaktiviteterne. De havde deres egen store bus, der samlede børnene op inde i byen. De fleste af fritidshjemmene havde egen minibus. Flere havde to busser. De allerfleste af fritidshjemmene havde værkstedaktiviteter og kunstneriske udfoldelser på programmet. Det lå til hele fritidshjemskulturen. Mange steder arbejdede man også med foto og filmarbejde. Et af fritidshjemmene havde drevet det vidt på det område. Ved årtusindeskiftet havde de produceret professionelt fjernsyn for TV-syd. Det var de kloge piger "Rachel og Malene" der aften efter aften underholdt seerne med små historier og anekdoter fra det virkelige børneliv. Fritidshjemmets personale foretog selv optagelserne og indrettede fotostudie og redigeringsafdeling. Ved selv at stå for hele produktionen blev optagelserne til en ganske almindelig aktivitet på fritidshjemmet, og alle børnene fik et indblik i, hvordan professionelt fjernsyn blev optaget. Ved flere lejligheder rykkede Tv-stationen ud med det store udstyr, hvor der blev optaget underholdning i det store fællesrum. Også det var en stor oplevelse for fritidshjemmets børn – og forældre for den sags skyld. I

De voksne bestemmer kun, at man ikke må slå andre, og at man ikke må stjele!

Sådan. Alt det andet bestemmer vi selv ... Her på fritidshjemmet!

de fleste af fritidshjemmene blev der spillet musik og opsat store musikalske forestillinger. Den slags fantastiske aktiviteter blev båret frem af pædagogernes engagement og personlige evner og interesser, hvilket næsten altid er det bærende element for den aktivitetsudvikling, der op igennem årene har fundet sted på fritidshjemmene.

Nogle fritidshjem satsede meget på sportslige aktiviteter og mødtes i dyst og turneringer med de andre fritidshjem flere gange om året. Den store forårsturnering var blandt de populæreste. Flere af fritidshjemmene var gået sammen om at leje naturarealer. Det ene, "Tusindfryd" lå ved Als Sund og indsejlingen til Aabenraa fjord ved Naldtang. Det anden lå på "Nødvej" inde i byen, og her var der traditionel byggelegeplads med smådyrshold og heste. Desværre er tidligere tiders byggelegepladser og dyrehold ved at forsvinde. Årsagen er de stadig strengere krav til hygiejne og sikkerhed på legepladserne, hvilket jo kan være en ganske relevant ting – men absolut ikke befordrende for institutionernes mulighe-

der for udfoldelse. Flere af fritidshjemmene sejlede i egne både på fjorden. Andre padlede i kanoer langs stranden eller i søer og åer.

Hvordan fritidshjemmene indrettede sig kunne til dels være afhængigt af, hvad der var muligt på matriklen, men udsprang sig også af, hvor fritids-

hjemmet geografisk var placeret i

byen og selvfølgelig, hvordan lokalefacilite-

terne var, og hvad der var forældrebestyrelsernes ønsker og holdninger. For nogle af fritidshjemmene spillede indretning og valg af inventar en fremtrædende rolle, for

andre kunne det være en sekundær ting. Hvem, der var ansat i de enkelte fritidshjem, havde her en stor betydning. Det er i høj grad pædagogernes engagement og virketrang, der skaber de gode og spændende fritidshjem. I Aabenraa kan man ikke se bort fra Foreningen De Danske Børneinstitutioners særlige interesse og engagement omkring netop fritidshjemmenes socialpædagogiske funktioner, men også deres helt unikke engagement som lokale (børne)kultur skabere. De fleste af fritidshjemmene har haft karakter af samlings- og kulturhuse i lokalområderne. Ved overgangen til SFO vil denne funktion være tabt for altid, med mindre kommunalpolitikere og administration vælger at sætte noget andet i stedet.

Spaghetti med kødsovs til et helt fritidshjem

En af knægtene på det fritidshjem, jeg arbejdede på, spurgte mig engang – om jeg troede, børnene også fik spaghetti med kødsovs, hvis fritidshjemmet blev lavet om til en skolepasningsordning. Han var bekymret for, om de nu også magtede at lave netop denne ret til så mange børn. For at hjælpe lidt på vej bringes her opskriften på “Spaghetti med kødsovs” til et helt fritidshjem (80 børn i alderen 6-10 år). Børnene skal jo nødigt gå og sulte.

8 kg. spaghetti
2½ kg. oksehak
10 dåser flåede tomater
1 l. tomatpuré (brug endelig ikke ketchup)
10 store løg
½ pakke smør
2 dl. olivenolie
Div. krydderier
Revet parmesan

Kog spaghetti'en tilsat 5 spsk. salt og en sjat olivenolie. Kog det gerne af flere gange.

Brun smørret let i en stegegryde og tilsæt oksehak og løg. Lad det simre uden at det

bliver alt for brunt. Tilsæt de flåede, hakkede tomater og tomatpureen og lad det koge igennem. Smag til med salt og peber. Retten smager bedst, hvis den yderligere krydres med diverse italienske krydderier. Brug gerne friske krydderurter. Er retten blevet for tyk, tilsættes lidt vand.

Bon appetit!

"Fritter Banken Aps."

Efterfølgende historie er hentet fra det virkelige liv på fritidshjemmet, og er et af fritidshjemmenes bidrag til en antologi, Aabenraa Kommune lod fremstille som afslutningsprojekt i forbindelse med et pædagogisk udviklingsprojekt omkring rummelighed i fritidsinstitutionerne. (Rummelighed i den her forbindelse vil sige – at fritidshjemmet skulle kunne rumme alle børn)

1 – 2 – 3 -4 – kamera løjft ... Action!

Det var det, de professionelle filmfolk sagde, når en optagelse begyndte. Her på fritidshjemmet sagde de det altid på tysk, for det havde børnene hørt rigtige fjernsynsfolk gøre.

Det første spark ramte et lille stykke over den venstre hofte. Det næste spark, som blev sat ind i en saksesparkmanøvre, ramte lige under navlen. Det tredje spark ramte igen i maveregionen, og denne gang blev det ledsaget af en strøm af eder og forbandelser, som slet ikke hørte hjemme i en lille drengs mund. – og slet heller ikke på et fritidshjem, hvilket han også fik besked på, men det hjalp bare ikke.

– Sindssyge fritidshjem. Luder ... Fede svin!

Ukvemsordene kom som en lavine, og nu kom der endnu en kvindelig pædagog til.

– Luder, skriger drengen, der er otte år.

Ordene udslynges med en vrede og en foragt, som måske havde bund i den omstændighed – at drengen vist aldrig havde lært at acceptere kvinder som ligeværdige samarbejdspartner, men pædagogerne vidste det ikke. Ingen vidste det – og ingen vidste, hvad man skulle stille op med drengen – og fritidshjemmene var jo rummelige. Man havde allerede haft obs. på ham, da han gik i børnehaven. Her havde han været en af en stor flok drenge – hvis opførsel på mange måder fraveg fra, hvad man tidligere havde set. Allerede her havde personalet måttet se sig udsat for voldelige angreb.

To år var nu gået siden børnehaven – og problemerne ændrede konstant karakter. Skolepsykologen havde lavet en test, der talte om karaktersammenfald med ADHD eller i daglig tale, Damp. Han talte om en uautoriseret diagnose med udtalte sammenfald – men mente helt bestemt, at drengen var behandlingskrævende – og havde brug for al den hjælp og støtte, systemet kunne byde på. Men så var der heller ikke sket mere. Over et år var gået. Og personalet måtte med jævne mellemrum stå model til drengens voldelige og verbale overfald.

Han var på fritidshjemmet, fordi ingen tog initiativ til andre foranstaltninger, som helt sikkert kostede flere penge end en fritidshjemsplads – og fritidshjemmet var jo rummeligt. Og de skulle jo passe på kommunens penge.

Stedet var et offentligt rum, hvor der også var andre voksne tilstede uden tilknytning til fritidshjemmet, hvilket gjorde situationen pinlig for de to kvindelige pædagoger.

Igen sætter han ind med spark, der nu suppleres med knytnæveslag. Slagene sættes rent ind og med så stor kraft, at den ene pædagog må sætte sig ned.

Ingen af de tilstedeværende udenforstående voksne blandede sig, for de var så chokerede, at de ikke var i stand til at handle rationelt, men de gjorde sig helt sikkert tanker om den situation, de pludselig og uventet var blevet en del af – og de gjorde sig helt bestemt tanker om det fritidshjem, de vidste, børnene kom fra.

Kvinderne passiviserede drengen ved at holde begge hans arme, samtidig med at de fastholdt hans hoved, så han ikke gjorde skade på sig selv. Det var ikke første gang, det her skete. Faktisk skete det alt for tit, og pædagogerne følte sig efterhånden afmægtige og var i vildrede med, hvad de egentlig skulle stille op med drengen, og hvad drengen i det hele taget skulle i et helt almindeligt fritidshjem, ud over at spare kommunen for udgifterne til en plads på et egentligt behandlingshjem.

Selvfølgelig var de udmærket klar over, at børnenes sprog kunne være farverigt, og de vidste også, at det, drengen mente, slet ikke havde noget med overvægt eller sex for betaling at gøre.

Ved et bord ikke langt derfra sad Joey Zakamoto og gjorde sit filmkamera klar. Han skulle snart filme et bankrøveri. Amok-løberen havde han oplevet så tit at han dårligt

skænkede det en tanke. Det gjorde ikke mere indtryk på ham. Der skete det samme i skolen, og her vidste lærerne heller ikke, hvad de skulle stille op med drengen.

Et andet sted ikke langt derfra sad fire drenge og pudsede på nogle maskinpistoler. Det var "Græde Banden", som var i gang med de sidste forberedelser til det planlagte bankrøveri mod "Fritter Banken Aps." Stedet var det største af legehusene på fritidshjemmets legeplads. Huset havde længe tjent som bandens klubhus og var også indrettet sådan. Her var indlagt elektrisk lys, og varmen strømmede ud i det lille rum fra en el-radiator. Der var et mindre musiklægg, og der var en af fritidshjemmets udrangerede computere. På en væg hang der to små lampetter af den slags, man fik gratis i en genbrugsbutik.

Der var også forskellige effekter til udklædning og maskering. I et stativ på væggen var der flere skydevåben. En velbevaret hemmelighed var, at de i et af husets gemmer havde et pornoblad og en flaske med noget, de påstod, var en blanding af vodka og whisky. Døren var forsynet med en kraftig hængelås, og for vinduet var en kraftig plade, som gjorde uønsket indtrængen umulig. Bandens leder havde fået navnet "Græde", selvfølgelig fordi han altid græd, da de gik i børnehave.

Drengene var startet for et år siden med at lege forskellige krigslege, som egentlig ikke høstede personalets store billigelse. Legene endte oftest med, at drengene kom op at slås indbyrdes, eller det endte med en kæmpe slåskamp for alvor med børnene fra nabofritidshjemmet. Så pædagogerne havde selvfølgelig forsøgt at henlede drengenes opmærksomhed på andre interesser. De kunne jo bygge skibe på værkstedet, som så mange andre drenge på deres alder var glade for – eller hvad med lidt mere sport i idrætshallen – eller leg i skoven – eller kagebagning i køkkenet. I sommerperioden bød fritidshjemmet på sejlsport i egen båd. Der var også et stort dyrehold på fritidshjemmet, og om sommeren havde de eget svømmebassin. Ingen af delene havde drengenes interesse, hvis man så bort fra bademuligheden, og efterhånden begyndte fritidshjemmets pædagoger at stille hinanden spørgsmål omkring, hvad der egentlig var galt med krigslegene. Og kunne man måske ikke få noget positivt ud af det?

I bund og grund lavede drengene jo ikke andet end at spille et til tider meget rea-

listisk rollespil – og det var jo pædagogisk korrekt i disse tider. Børnene skulle udleve deres indre jeg i realistisk leg.

Pædagogerne vidste, at i det organiserede rollespil er målet først og fremmest at give børnene en god og lærende oplevelse (hvilket i de fleste situationer er legalt nok) – og at give børnene lærerige erfaringer og relationer til andre mennesker og det virkelige liv. Drengene var selvfølgelig mest optaget af at lave noget spændende her og nu. Alt det andet var pædagogisk snak. Pædagogerne var begyndt at se på det som en samhandlingsproces. En øvelse i, hvordan interaktion opstår ud af en struktureret leg. Pædagogerne sagde, at drengene udviste hinanden stor og positiv samhandlingsvilje, hvilket betød, at drengene aktivt og positivt gik ind i legen, hvilket igen betød, at der faktisk aldrig opstod uoverensstemmelser. Legens struktur og organisation gjorde også, at opståede problemer blev løst gennem dialog, og så var både forældrene og pædagogerne tilfredse.

Den store legeanordning på naturlegepladsen blev nu bygget om til noget, der mere mindede om en realistisk krigsskueplads end en legeplads i en daginstitution. Der blev hos Forsvarets Overskudslager købt forskelligt militærudrustning. Eksempelvis gav camouflagenet meget stor anvendelighed. På værkstedet hjalp pædagogen dem nu med at lave våben, som var mere realistiske end det, man tidligere havde set, og efterhånden indeholdt legen alle rollespillets realistiske elementer. Alt i drengenes leg begyndte at være planlagt – og deres leg blev lange togter i fantasiens og realiteternes verden, hvor legens planlægning efterhånden udgjorde den største aktivitet. Det blev mange gange et spørgsmål om valgte strategier.

I institutionens værdigrundlag kunne man læse – at institutionen skulle være rummelig og dermed skabe rum for kreativitet, interaktion og socialisation. Man kunne også læse – at institutionen ville stå som eksponent for integrerende og udfordrende aktiviteter og en innovativ pædagogik. Der stod også – at der skulle skabes relationer og sammenhænge mellem leg og læring, og der skulle drages paralleller og bygges bro til det omkringliggende samfund og nærmiljøet i særdeleshed. Man kunne også

læse, at institutionens tankegang omkring normalitetsbegreber havde meget vide rammer.

“Græde” var ham, der ledede legene. Det var ham, der var spillemesteren eller historiefortælleren. Det var ham, der skrev manuskriptet eller lavede set-up` et – som den slags hedder i dag. Alle scenarierne var nøje aftalt. Hvem skulle være de angribende, og hvem blev de logiske tabere. Hvornår skulle hvem dø – eller hvorfor skulle lige netop han dø i dag? Krigsspillet havde nogle gange involveret næsten alle fritidshjemmets drenge, og legene blev mere og mere avancerede.

Legen var jo nu gået ind i fase 3, som var den fase, hvor soldaterne begyndte at eksperimentere med bl. a. bankrøveri. “Græde” var stadig ham, der styrede spillet. Typemæssigt var han en lidt sjov dreng, men han var den fødte leder og strateg, hvilket også tydeligt fremgik af legen. Det var ham, der fastlagde hierarkiet i gruppen. Så var der Ali med irakisk baggrund. Han havde været ham, der altid blev skudt først og altid styrtede ned fra taget i skuddet. Nu var han sprængstofeksperten. Brian var den tredje, og han var en rigtig Brian og levede til fulde op til de relationer pædagogerne forbandt med hans navn. Han var den fandenivoldske. Ham der altid sagde de mest åndsvage ting. Men han var også en god kammerat. Den sidste var Benjamin. Han havde altid været et sølle pjok, men i legen og i sin nye rolle, som ham der affyrede det afgørende skud, blev han almægtig og kompetent.

Dagens spil var som sagt et bankrøveri.

Målet var “Fritter Banken Aps.” – som er den næste historie, vi skal stifte bekendtskab med. Vandkjær var en lidt sjov dreng. Sjom på en sådan måde, at en af fritidshjemmets pædagoger – en mand (og det er faktisk ham, der skriver historien her) fandt ham særdeles interessant, hvilket i meget stor målestok kom Vandkjær til gode. Han var elleve år og skulle egentlig have været udmeldt sidste sommer. Han var ikke på alle områder alderssvarende, og i skolen kneb det til tider med motivationen, for han havde umådeligt svært ved at indse, hvad det hele skulle være godt for – men han havde evner og værdier, som man sjældent fandt hos et barn på hans alder.

“Fritter Banken Aps.” var opbygget i et hjørne af fritidshjemmets fællesrum.

I banken var der fire funktionsdygtige computere – eller var der måske kun to, som virkede i dag. Vandkjær havde det nemlig med at skille computerne ad og om-

bytte dele med hinanden. Han kunne udvide en computers kapacitet af ram. Og han kunne indsætte og udbygge med forskellige komponenter, som gjorde, at computerne bedre passede til Vandkjærs forestillinger og bankens behov. Pædagogens væsentligste opgave var at sørge for, at der altid var materialer til stede. Og han skulle også helst være et stykke foran i Vandkjærs tankeverden, således at han altid var forberedt på det næste træk.

Det hele var begyndt med, at han som syvårig sad og rodede i fritidshjemmets elektroniske rodekasse og fandt fire gamle stikkontakter. Det kom der en funktionsdygtig fordelerkasse ud af. Sådan en havde de ofte manglet på fritidshjemmet, når de skulle lave lys til en forestilling, og inden der var gået ret mange dage, havde han indlagt elektrisk lys i samtlige huse på legepladsen. Senere fulgte elektriske vandvarmere og forskelligt kommunikationsudstyr inklusive computere og fjernsyn.

Det store spørgsmål blandt institutionens pædagoger var selvfølgelig – om det ikke var livsfarligt dette her, og om vi nu ikke gik for vidt i vores positivitet omkring

Dennis blev senere aktiv film og it-mand hos Aabenraa lokal TV.

børnenes særlige ønsker og behov – men var det ikke lige det, fritidshjemmet gang på gang blev fremhævet for at kunne imødekomme bedre end andre former for dagpasningstilbud?

Moderen syntes, det var helt fint, og det var tydeligt, at hun også var en lille smule stolt af sin dreng – og både dansklæreren og matematiklæreren var begyndt at melde om store fremskridt med hensyn til Vandkjærs matematiske logiske forståelse og motivation, hvilket de gerne ville fremføre som en af skolens store fortjenester. En el-montør bekræftede, at 220 volt strøm i dag ikke var at betegne som livsfarligt, hvis installationernes relæer var funktionsdygtige, og det fandt han, at de var. Så var det jo ikke spor farligt. Bare grænseoverskridende i forhold til hvad man normalt foretog sig på et fritidshjem.

Legen med strøm og elektriske komponenter ændrede konstant karakter og var efterhånden blevet til det, der i dag var en bankvirksomhed, der som sideordnet erhverv drev et teleselskab ved navn TDC, hvilket gav vide rammer for legens set up. Banken drev som alle andre banker indlån og udlånsvirksomhed. Alle fritidshjemets børn havde oprettet mindst en konto i banken, og alle børnene havde adgang til bankens omfattende kommunikationsnet. Som tidligere nævnt var der fire computere til at betjene bankens kunder, foruden at der var et virvar af ledninger, som sammenbandt mindst ti forskellige elektriske komponenter, som selvfølgelig talte scanner og printer. Internetadgang var en selvfølge, og banken rådede over sin egen telefax. Bankens direktør hed direktør Vandkjær. Han havde eget stempel og visitkort, hvorpå man kunne læse titlen bankdirektør. Det var også ham, der stod for personaleadministrationen i banken, hvilket til tider gav anledning til meget komplicerede faglige forhandlinger. I banken var der ansat både talknuser og håndværkere, som på værkstedet fremstillede mobiltelefoner og bærbare computere til salg i teleselskabet. Der blev også opsat Dankort automater overalt på fritidshjemmet.

Der stod en uåbnet postforsendelse i banken. Det var et nyindkøbt overvågningsudstyr, som ventede på at blive installeret – og det var faktisk det, der havde "Græde Bandens" interesse, og som havde gjort, at de ville til at give sig af med bankrøveri. Røveriet skulle realiseres, inden det nye udstyr blev installeret.

Joey Zakamoto skiftede til vidvinkelobjektiv og justerede lidt på lydmixeren.

TV 2 optager show på fritidshjemmet.

Joey var tolv år og af tamilsk oprindelse. Han havde fritidshjemsplads på dispensation. Han havde altid interesseret sig for film og den udviklede teknik, der var omkring dette medie. Joey havde på fritidshjemmet opbygget sit eget filmselskab, som hed "Zakamoto Film". Logoet, som var synligt på kameraet, var et F, hvor en filmstrimmel udgjorde et Z for Zakamoto. Zakamoto havde også været Tv-fotografen, da fritidshjemmet for et par år tilbage havde produceret professionelt fjernsyn til TV 2.

Set-up'et var på plads. Røveriet mod "Fritter Banken Aps." kunne tage sin begyndelse.

"Græde" afsikrede sin MP-54 maskinpistol og gjorde tegn til de andre drenge.

Ham, der sparkede og sagde grimme ting, var holdt op med sit raseriudbrud og lå nu på gulvet og suttede på en finger. Joey Zakamoto aktiverede kameraets startknap. Inden havde han sikret sig, at lyssætningen var den optimale. Han havde også bedt tilskuerne være helt stille, når kommandoen lød.

1 – 2 – 3 – 4. Kamera løjft ...Action!

Historien her viser, hvilke udfordringer fritidshjemmenes pædagoger stod over for – og ikke mindst, hvad opgaven bestod i, og hvilke problemer fritidshjemmene i al stilhed var med til at løse.

"Joey Zakamoto" er i dag studerende på filmakademiet i Grenå. "Direktør Vandkjær" er i gang med at skabe sig en karriere inden for it-branchen og har lige startet sin egen web-rådgivning. Han er også initiativtageren til hjemmesiden: "No SFO". "Græde" er håndværker. "Amok-løberens" skæbne kendes ikke. Pædagogen, der blev sparket og krænket, er ansat i en børnehave. Forfatteren er pensioneret institutionsleder.

Spændende bliver det at se, hvordan de kommende skolariserede fritidsinstitutioner vil klare en problematik som den, der er fremstillet her?

Fritidspædagogik

De klassiske beskrivelser af fritidshjemmet som fritidsinstitution for børn i skolealderen kredser om begreberne *fri* og *tid* og *hjem*. Derfor er fritidshjemmenes kendetegn – at vi snakker om at børnene har fri, og at der derfor er fri tid til rådighed for selvvalgte aktiviteter – og ikke mindst, at fritidshjemmet betragtes som hjem, og fritid er den tid, *børnene ikke går i skole*. Ser man imidlertid på fritidsbegrebet i forhold til barndomsbegrebet, har det udviklet sig markant. Går vi helt ind til benet i begrebet fritid, betyder det jo, at man skal have fri fra noget, hvilket i barnets tilfælde betyder fri fra hjem – fri fra skole – fri fra pligter – fri til at gøre lige hvad man vil også til bare at strejfe rundt på må og få – uden de voksnes indblanding.

Det traditionelle fritidsbegreb for 6-10 årige er på en måde bare en kliché eller en romantisk forestilling om noget, der var i en længst forsvunden tid. Ser man på begrebet hjem, tænker de fleste også på noget, der ikke har eksisteret i et halvt århundrede. Hjemmet som barnets trygge base med en hjemmegående mor og en far der arbejder i gåafstand, findes ikke mere. Begge familiemedlemmer arbejder uden for hjemmet – eller der er kun en, og de dyder, vi tankemæssigt forbinder med det gode traditionelle hjem, eksisterer næppe mere, men der eksisterer noget andet, og det er det, vi skal forholde os til.

Børnenes frie rum og dermed rum til fritid er i dag en daginstitution og ikke som i tidligere tider, hvor børnenes frie tid blev tilbragt på tomme byggegrunde og byggepladser, i kældre under boligerne og på åbne marker og andre arealer, hvor børnene kunne udfolde sig uden at få vrede naboer eller myndighederne på nakken. De frie arealer og rum, hvor børnene kunne udfolde sig, er forsvundet, og de frie rum, der er tilbage, er ofte steder, hvor samfundet ikke vil acceptere børnenes tilstedeværelse for eksempel butikcentre, offentlige sportsanlæg, arkader, veje og pladser. Barndommen og tidligere tiders betingelser for barndommen er ikke længere eksisterende. Derfor er fritidsinstitutionerne en betydelig nødvendighed i dagens danske samfund.

Derfor formuleres fritidshjemmenes funktion i dag ved – at de skal yde barnet omsorg og beskyttelse og ikke mindst, det skal sikre barnets udvikling og kvalificering ved at tilbyde børnene adækvate erstatninger, og det er børnene, der på den måde aktivt tager del i deres livssammenhænge, og det er denne deltagelse, der er det centrale element, når vi skal forstå børnenes oplevelse af den frie tid. Vi kan også vælge at kalde det *“Fritidspædagogikken”*.

Man kan karakterisere fritidshjemmet ved fem fokuspunkter, der alle er karakteriseret ved fritidshjemmenes virksomhed. Det drejer sig om læring og erfaringsdannelse, børnenes kammerater og venskaber, det frie og det kropslige, leg samt demokrati og medbestemmelse.

Børnenes forståelse af et godt fritidshjem kendetegnes ved, at de er glade for de aktiviteter, fritidshjemmet byder på – men de vægter også fritidshjemmenes evne til at imødegå deres behov omkring selvbestemmelse meget højt. De er glade for udendørs lege, mange af vores fritidshjem havde dyrehold, hvilket børnene vægter

Maleri fra Hjelmrode Fritidshjems legeplads.

meget højt. Udflugter til skov og strand eller til skøjtebanen i Genforeningshaven har også topprioritet. Det årlige MGP ser alle frem til med glæde og forventning. Egentlige idrætsaktiviteter er også topprioriteret på mange fritidshjem. Aktiviteter omkring computere og computerstyrede spilleaktiviteter vægtes især af drengene, hvorimod pigerne peger på det at hygge sig med de voksne som en vægtig aktivitet.

Ser man på fritidshjemmenes formulerede værdier, kan de sammenfattes til, at fritidshjemmet skal være et sted – et hjem – med tætte trygge relationer og masser af tid til børnene. Et fritidshjem handler om børnenes frie tid. Vigtigt er det i pædagogens opfattelse – at det, børnene laver så vidt muligt, skal ske på frivillig og spontane vilkår, uden at de selv mister styringen med det, der sker i institutionen. Som beskrevet indledningsvis spiller børnenes venskaber og deres evne til at indgå i forpligtende sammenhænge med andre børn også en væsentlig rolle. Gennem de senere år har alle fritidshjemmene udarbejdet egentlige "Læreplaner", eller som jeg hellere vil kalde dem, "Aktivitetsplaner" eller "Funktionsbeskrivelser", hvor dagligdagen og årets gang skemalægges – og dermed imødegår de det stadigt stigende krav omkring dokumentation og målbarhed. Et målbart kvalitetsmærke her er, at planerne overholdes og evalueres.

Børnenes forståelse for fritidshjemmenes værdier deles stort set af forældrene, hvorimod politikere og forvaltningsmedarbejdere skelner mellem pasningsbehov og opfyldning af lovkravet omkring institutionspladser til alle, der måtte ønske det, kaldet "Pladsgarantien". Der tales dog også pædagogik, idet man taler om tilegnelse af basal viden og udvikling af sociale færdigheder. Og endelig arbejdes der på en skolarisering af fritidshjemmenes indhold og pædagogik. Her ligger de på en måde på linje med svundne tiders "Hattedamer", der også havde egentlig indlæring på programmet. Mål og midler spiller også en væsentlig rolle. I de senere år har sprogstimulering stået meget højt på kommunernes prioriteringsskemaer, også når man taler om fritidshjemmene. De vægter årsplaner og synlig planlægning. Personalet skal dokumentere, at de arbejder målrettet og opnår målbare resultater.

I daglig praksis ser fritidspædagogikken sådan ud: Børnene kommer på fritidshjemmet efter skoletid, (nogle kommer også om morgenen), hvor der føres fremmøde-kontrol og tjekkes aftaler.

Børnene spiser sammen med andre børn deres medbragte mad. Nogle gange laves der i fællesskab varm mad til børnene. Og flere har egentlige madordninger. Populæreste retter på fritidshjemmet er "Spaghetti med kødsovs" eller ganske enkelt pølsegilde med "Hot Dogs".

Efter "Spisesituationen" er der beskæftigelse af børnene i form af interessegrupper og tematiske projekter af længere varighed. Det kan eksempelvis være den store årlige musikforestilling – eller "Kend din By" – eller "Den gode ven" eller "Cirkus i byen" for blot at nævne, hvad jeg lige kommer efter. Temaarbejderne har til formål at tilbyde børnene en tilrettelagt beskæftigelse og dermed medgive børnene vigtig samfundsmæssig viden.

Helt som i "Anna Gydebæks" tid arbejdes der også på træværksted, hvor der fremstilles sejlskibe og sæbekassebiler, repareres cykler og fremstilles små møbler til værelset derhjemme. Et andet sted arbejdes der på lerværkstedet ved drejeskiven, og der laves collager på malerværkstedet. Og gederne skal klappes. Der skal hentes æg hos hønsene, og der skal kæles for kaninerne. Fritidshjemmets værksted er en gammel tradition, hvilket også fremgår af billederne fra Aabenraas første fritidshjem. Måske skal man her se en sammenhæng i, at der altid har været mandlige pædagoger,

som blev tiltrukket af fritidshjemmenes særlige kultur. Der er således næsten altid ansat en eller flere mænd med en tidligere håndværksmæssig uddannelse, hvilket vel kompenserer for, at mange værkstedsaktiviteter, som for eksempel cykelreparationer og fremstilling af ting til temalege, sværd til fægtning og boldbrætter, er forsvundet fra hjemmene. Moderne boligformer er simpelthen ikke indrettet til det, og forældrene har ikke tid. Mange familier ejer heller ikke en sav og en hammer. Og mange forældre magter ikke at banke et søm i uden en efterfølgende hospitalsindlæggelse.

Der samles perler på snor. Der synges, spilles instrumenter og slås på congas og bongotrommer, og der hænges ud i sofaarrangementer med bedstevennerne.

Stiller man børnene spørgsmålet: – Hvad er det bedste ved fritidshjemmet, vil rigtig mange svare kolonien. Desværre er denne aktivitet for en stor del af fritidshjemmene blevet sparet væk i de seneste års store budgetmæssige besparelser. Kolonien har været et af fritidshjemmenes kendemærker op igennem tiden. Da jeg startede som fritidspædagog i 1973, var det helt normalt med en sommerkoloni af 2 ugers varighed, og var det rigtig godt en efterårslejr på en uge. Det er klart, at dette stillede store krav til personalet og samtidigt var det omkostningskrævende for de kommunekasser, der skulle betale gildet. Derfor oplevede man op igennem tiden en vedvarende nedskæring af denne aktivitet, hvilket har haft en særdeles stor indflydelse på fritidshjemmenes indre dynamik og kultur. På lejrene drog børn og voksne af sted hjemmefra for i fællesskab at udfolde sig. Man tog på vandreture med trækvogn og telt og oplevede stemningen med sang og musik omkring lejrbalet, når dagen gik på hæld, og nattemørket sænkede sig. På kolonien var det muligt at skabe den totale samhørighed i det forpligtende fællesskab. Gruppen og kammeratskabets betydning kunne dyrkes og styrkes. Der var tid til at være sammen, og der var tid til, at de voksne kunne lære det enkelte barn bedre at kende. Det at være sammen i 24 timer i mange dage gav pædagogerne mulighed for bedre at støtte barnet på netop de områder, hvor det havde særlige behov. De korte koloniophold på bare et par dage, som vi mest kender i dag, kan kun give en svag afglans af en af fritidspædagogikkens hjørnesten.

Fritidspædagogikken og arbejdets karakter diskuteres løbende af de ansatte. Der evalueres og måles på resultater. Man diskuterer eksempelvis meget, om de store emnearbejder ikke er for skolariserede, og om man ikke berøver børnene deres

sparsomme fritid. I det hele taget diskuteres fritidshjemmets rolle i samarbejdet med skolen meget – selv om det vil være letfærdig omgang med sandheden at påstå – at der har fundet et frugtbart samarbejde sted mellem skole og fritidsinstitution, hvilket vil blive et af de hotteste emner i fremtidens fritidspædagogik.

Op igennem tiden har forskellige formulerede pædagogikker været de fremtrædende. Eksempelvis opfandt nogle venstreorienterede akademikere og pædagoger en pædagogik, som de kaldte "Den strukturerede pædagogik". Senere fulgte så "Den dialektiske strukturerede pædagogik", som lige så stille gled over i "Den frigørende pædagogik". I det vestlige Sønderjylland var "Den bibeleptiske pædagogik" den fremherskende. Uden at jeg skal fornærme nogen, tror jeg, jeg har ret i min påstand om – at ingen af de her beskrevne pædagogiske retninger vandt det store indpas i Sønderjylland – uden at jeg dermed vil tilsidesætte, at delelementer i de beskrevne pædagogikker den dag i dag spiller en rolle i fritidshjemmenes aktivitetsplaner og værdigrundlag. Mest udbredt er det dog – at fritidshjemmene, under FDDB, i Aabenraa formulerer deres pædagogiske retning som – *den sunde fornufts (fritids) pædagogik!*

Det første egentlige fritidshjemsseminarium blev oprettet i 1928 som en speciel linje på "Frøbel Seminariet", der var uddannelsesinstitution for børnehavelærere. Fritidshjemsfolkene blev derfor tituleret med fritidshjemslærer. I 1958 oprettes den egentlige fritidshjemslæreruddannelse, som blandt andet indeholdt en pædagogisk og psykologisk teoretisk del, men hovedindholdet var tilegnelse af praktiske færdigheder og indlæringsmetodik. Vigtigt var værkstedsfagene og undervisningen i musik og samspil på instrumenter. Der var også idræt på undervisningsplanen.

I 1973 kommer så den seminarierreform, der ændrer uddannelsen til et egentlig 3-årigt studium med studentereksamen eller HF som optagelseskriterium. Den pædagogiske og psykologiske undervisning gøres til hovedfagene sideløbende med

sociale fag og socialmedicin. Dansk kultur, litteratur og filmkundskab kommer også på timeplanen for blot at nævne nogle eksempler på det teoretiske niveau. Vigtigst og med den største betydning for hele fritidspædagogikkens udvikling var dog de kreative fag. Der blev spillet musik og lavet teater og indrettet atelier til udfoldelse af malerkunst og billedhugning. De der søger uddannelsen nu, er i modsætning til tidligere ikke mere mænd med håndværksmæssige uddannelser og piger, der mest tog uddannelsen som et venterum til et giftermål. Pigerne kom fra det bedre borgerskab og var i virkeligheden efterkommere af de oprindelige "Hattedamer". Den nye ungdom på seminarierne blev de politisk motiverede unge mænd og kvinder – som for

manges vedkommende forbandt uddannelsen og det efterfølgende arbejdsliv med en politisk klassekamp. Derfor var det heller ikke tilfældigt, at det nye pædagogiske landsforbund kørte et meget tæt parløb med DKP, "Danmarks Kommunistiske parti", hvilket faldt mange borgerlige politikere for brystet, og pædagoger for den sags skyld også. Forfatteren har i den forbindelse oplevet at blive kaldt både "Halvstuderet røver" og "Rød lejesvend" af såvel kommunale topembedsmænd som folkevalgte politikere.

Uden at forklejne andre uddannelser – vil jeg vove den påstand – at fritidspædagoguddannelsen, som den hed nu – var verdens bedste og mest interessante og udviklende uddannelse, og som de politiske signaler kun var en sekundær del af, derfor var det ikke en tilfældighed – at vi også fik:

– Verdens bedste fritidshjem!

Siden er uddannelsen blevet ændret flere gange og er i dag en uddannelse på universitetsniveau. Om det har været af det bedre, skal jeg lade stå ubesvaret.

Uanset hvor gode vi var, og uanset hvor tilfredse børnene og deres forældre er, og uanset hvad fremtiden bringer af højkonjunktur eller lavkonjunktur med landets fallit til følge, kommer ingen uden om diskussionen omkring fritidens placering i fremtidens skole og fritidskultur. Ved en ændring af Folkeskoleloven, slås det fast, at der skal tilvejebringes et egentligt formaliseret samarbejde mellem skolen og fritidsinstitutionen, og at det kan være formålstjenligt med en sammensmeltning af de to institutionsformer. Skønt fritidshjemmene har eksisteret i hen ved hundrede år og SFO-erne siden starten af 80-erne, spørges der stadig fra kompetent side ind til fritidspædagogikkens identifikation. Hvad er det, de kan – og hvad kan det bruges til i fremtidens (skolariserede) samfund? Selv om der i årenes løb er skrevet stribevis af bl.a. ph.d.-afhandlinger omkring børnelivsperspektivets betydning for barnets identitetsdannelse og opvækst og den lærende og skabende frie tid – er det som om, det ikke vinder gehør, hvorimod undersøgelser, der påviser det betimelige i en sammensmeltning af skole og fritid, har den allerstørste opmærksomhed. Der er derfor al mulig grund til at tro – at de Fritidshjem og SFO-er, vi har i dag, kun er en overgangsløsning, inden den endelige heldagsskole bliver en realitet.

Ved indførelse af en egentlig heldagsskole forsvinder århundredes fritidsbegreber for vores opvoksne generationer – og det er her spørgsmålet skal stilles: – Er det virkelig det, forældrene ønsker – og er det virkelig det, årtiers forskning på området har vist som det bedste for børnene? Begrebet "*Børnenes frie tid*" bliver dermed ikke eksisterende, og begrebet "*fyraften*" bliver det dækkende begreb for børnenes resterende frie tid, *når heldagsskolen* ved arbejdets ophør lukker og slukker. Mange pædagogers påstand er, at det er en god ting – også når talen går på fritid contra læring – med en skolariseringsfri fritids-

pædagogik. At begrebet "efter skoletid" også får plads i de kommende opvoksende generationers hverdag. Som samfundet ser ud i dag, kommer vi næppe uden om en institutionaliseret fritid – men som fritidspædagog med 40 års erfaring vil jeg til enhver tid pege på en fritidsinstitution, der i karakter fraviger fra skolen.

Fritidshjemmene er dagens bedste bud på den institutionsform, der kan give børnene kompensation for tidligere børnelivs *frie fritid*.

Det ligger i tidens retorik – at der sættes turbo på indlæring – kvalificering – uddannelse og tilpasning til europæiske standarder, som sker under henvisning til konkurrenceevne og globalisering. Der er ikke ret mange, der i dag tillader sig den luksuriøse tanke – at børnene også skal have tid til at slappe af og skabe sig selv gennem kammeratskaber og *fri tid* til at gøre lige det, der passer dem uden indblanding fra velmenende skolefolk eller skolariserede pædagoger.

Undtagelsen er fritidshjemmene, som vi har kendt dem. Her er børnenes *frie tid* accepteret for det, den er: – Et skolefrit rum som sagtens, gennem sin frihed og fritidspædagogik, kan supplere skolegangen, men vi kommer næppe uden om det stadigt stigende krav fra folkeskolen om mere skoleparathed og en styrkelse af børnenes indlæringsparathed gennem inddragelse af børnenes fritid i den egentlige undervisning.

Legeplads fritidspædagogik (Classroom management)

På mange fritidshjem er der blevet arbejdet målrettet med en pædagogik, der på amerikansk har fået betegnelsen Classroom management – hvilket i korthed går ud på, at rummenes indretning udformes således, at de i sig selv har en opdragende og udviklende indvirkning på børnenes adfærd. En mere populær betegnelse for den pædagogiske retning er: "Den tredje pædagogik". Ser man på legepladserne på fritidshjemmene, ser man mange gode eksempler på en formuleret pædagogik omkring legepladsens benyttelse. Det samme er gældende for inderummene. I tidligere tider var det skrammellegepladsen, der var i centrum. Senere blev det til byggelegepladsen – hvor børn og pædagoger i fællesskab byggede og udformede legepladsens aktivitetsrum. Den pædagogiske påvirkning af børnenes adfærd blev reguleret og påvirket af legepladsens indretning. Danmark var i årtier verdensberømt for deres institutionslegepladser. I de senere år har EU-regler sat en begrænsning omkring legepladsernes indretning, hvilket har gjort, at skrammellegepladserne stort set ikke findes mere – men der er kommet et industrielt produkt i stedet, og mange steder ser man også en formuleret legepladspædagogik i disse nye rammer. Et af de vigtigste elementer i classroom management er – at rummene skal fremstå indbydende og tiltalende. Der skal være orden i sagerne, og tingene skal fungere. For legepladsens vedkommende er det en absolut fordel, hvis den ved siden af at fremstå som et kreativt rum til voldsom ude leg, også fremstår som en smuk have med blomster og træer. For de indendørs lokaliteter, kaldet stuerne, gælder de samme normer.

Den pædagogiske formulering indeholdt altid, hvad det var, legepladsen skulle lægge op til og stimulere. Gik man ind for pædagogikkens fulde udfoldelse, indrettede og byggede institutionernes personale selv legepladserne – ofte i samarbejde med børnenes forældre. Det gjaldt såvel de stationære legeanordninger som redskaber og

Plantegning af den typiske classroom management indretning. Indendørs ses den typiske indretning med et stort fællesrum og flere værksteder og aktivitetsrum. Foruden er der afdelinger til børnenes frie leg. Udendørs er der indretninger til både meget aktive udfoldelser og de mere stille aktiviteter. Der er have og grønne områder. Der er kaniner, høns og geder og i sommerperioden, er der soppebassin og andre vandaktiviteter. Der er flere bålpladser og plads til boldspil – og der er et væld af kørende materiel.

opbygninger af midlertidig karakter. Vi ser stadig flotte eksempler på denne pædagogik i Aabenraas fritidshjem. De pædagogiske tanker, der lå bag handlingerne, var – at børnene skulle opleve institutionspædagogerne som aktive medspillere i børnenes univers, hvilket igen skulle kompensere fra tidligere tiders samfund, hvor børnene høstede lærdom og erfaringer gennem medleven i de voksnes arbejde og hverdag. Også her gælder de samme principper for arbejdet indendørs.

Legepladserne var typisk indrettet, således at de i deres aktivitetsmuligheder fulgte årstiderne. Om foråret blev der sået frø i plantekasser, og havde man høns i fritidshjemmet, blev grunden til påskens kyllinger lagt. Drivhuset gøres rent, og der gødes og tilplantes. Børnene begynder at få adgang til brug af vand. Der var også fritidshjem med elektrisk strøm og computere i legehuse på legepladserne. Der brændes bål og ryddes op og rives ned, og byggepladserne klargøres til nye spændende byggerier. Der bages snobrød og bygges ovne til brænding af keramik. En naturlig del af classroom management legepladsen er – at børnene kan grave dybt og klatre højt. Mange af fritidshjemmene havde interimistiske badeanordninger, som selvfølgelig også var bygget af personalet og blev vedligeholdt af samme. Om vinteren er der blevet overrislet arealer og lavet skøjtebaner. Nogle steder gav naturen adgang til kælkebakker, andre steder anlagde pædagogerne kælkebakker på fritidshjemmenes egne legepladser. Dyrehold har spillet en vigtig rolle på mange fritidshjems legepladser. Største dyr har været heste, men der var også får og geder. Høns var populære, men veterinære regler har forbudt fritidshjemmene brug af æggene, hvilket fritidshjemmene naturligvis har måttet respektere. Kaniner og marsvin er rigtig gode kæledyr og indgyder børnene evner til at vise kærlighed og omsorg. Vinteren byder på sine aktiviteter og sommeren på sine. Børnene følger gennem legepladsens aktiviteter årstidernes komme og gåen.

Efter en god sommer kommer en lige så god vinter, og når året går på hæld, går vi et nyt år i møde, og børnene er blevet et år ældre.

Classroom management har sin styrke gennem de ansattes, rummets og naturens aktive påvirkning af børnenes aktiviteter – også på det fysiske plan. Man kan også kalde pædagogikken for "Det gode eksempels pædagogik".

FDDB's fritidshjem i Aabenraa

“Anna Gydebæks Fritidshjem” 1. sept. 1933-2011

90 (*85) Fritidshjemsbørn (i 2 afdelinger)

“Anna Gydebæks Fritidshjem” overgik pr. 2012 til kommunal SFO, men nedlægges endeligt pr. august 2012, hvor børnene samles i “Fritidsklubben Engen”, som nu bliver til SFO.

Frøken Anna Gydebæk startede som tidligere nævnt fritidshjemmet i 1933, og det er dermed et af landets ældste fritidshjem – og det er vi stolte over! I dag er vi en institution under Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa, som blev oprettet i 1938. Det er **børnenes** forældre, som gennem bestyrelsesarbejde og sæde i Foreningens Hovedbestyrelse, styrer og fastsætter retningslinjer for institutionernes drift. Foreningen er derfor forældrenes garanti for, at de får indflydelse på den institution, hvor deres børn tilbringer en væsentlig del af deres *frie tid*. Fritidshjemets forældrebestyrelse består af 7 forældrevalgte repræsentanter, der vælges for en toårig periode ad gangen.

Vi har gode og udfordrende rammer i vores 2 huse og vores naturgrund.

BMF-huset på Borgmester Finksgade er hovedafdelingen og også den ældste afdeling. Her kan de yngste børn boltre sig.

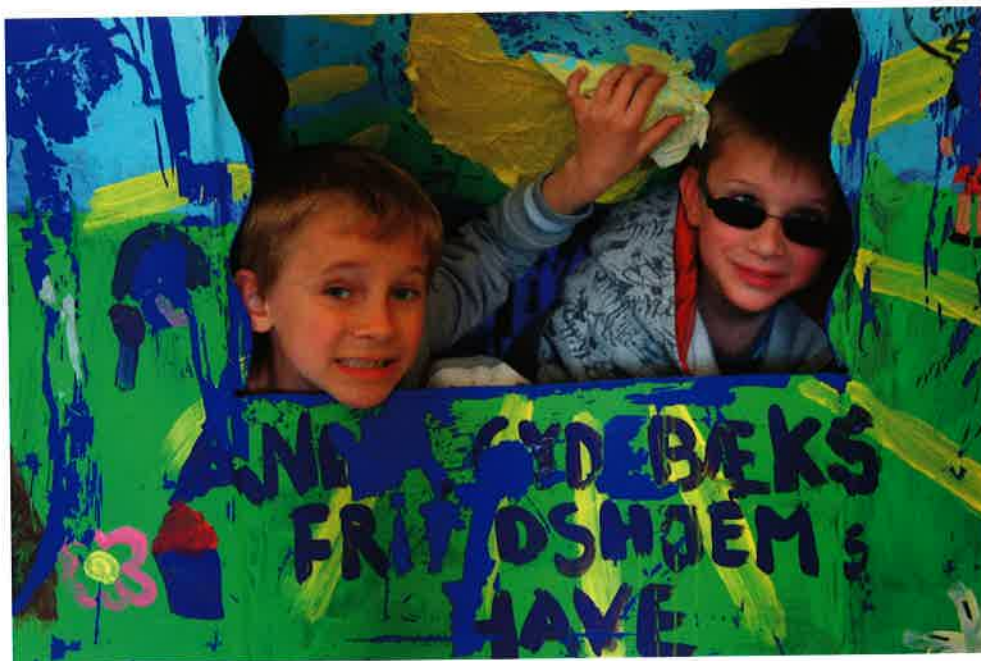
“Klinkbjerg” er indrettet til de ældste børn.

“Nødvej”, som naturgrunden kaldes i daglig tale, er et dejligt naturområde på 6 hektar. Her er der heste, skov og vandløb.

Personalet lægger vægt på samarbejde og ansvarlighed. Loyalitet over for opgaven spiller også en væsentlig rolle i vores værdier – men vi vægter også humor i dagligdagen som et væsentligt potentiale.

Vi ønsker en høj pædagogisk kvalitet i “Anna Gydebæks Fritidshjem” byggende på

de traditioner, der blev skabt for næsten 80 år siden. Vi lægger vægt på, at fritidshjemmet er et fristed på børnenes betingelser – og at fritidshjemmets pædagogik sikrer plads og udfoldelsesmuligheder for de interesser, der optager børnene lige nu. Vi har masser af plads til leg og til at skabe venskaber.

Vores værdier er blandt andet: Tryghed, selvværd og selvtillid. Vi giver dit barn spændende og udfordrende aktiviteter og gode oplevelser. Vi støtter dit barns indre værdier. Vi støtter og udvikler dit barns sociale færdigheder. Vi giver plads til forskellighed. Vi giver plads til leg og venskaber.

(Kilde: Folderen, "Anna Gydebæks Fritidshjem", redigeret)

*Tal i parentes er det indskrevne børnetal pr. december 2011. Uden parentes er det normale børnetal, hvilket viser, at der har været et faldende børnetal i 2011, hvilket svarer til det prognoserne forudså.

Nygade (Børnehave) og Fritidshjem 1978-2011

(Børnehaven er af tidligere oprindelse). 70 (44) fritidshjemsbørn

"Nygade børnehave og fritidshjem" blev adskilt ved strukturændringerne i 2011. Børnehaven fortsætter sin drift som selvejende børnehave og er sammenlagt med "Forstalle Børnehave". Fritidshjemmet blev i 2011 sammenlagt med "Naturfritidshjemmet Himmelblå". Fritidshjemmet overgik fra 2012 til kommunal SFO og nedlægges fysisk pr. august 2012, hvor børnene overføres til "Fritidsklubben Engen", der bliver til SFO. Senere samles alle børnene i det der kommer til at hedde "Kongehøjs Skolens SFO".

Fritidshjemmets opgave er i det daglige at skabe en tryk hverdag, hvor det enkelte barn får mulighed for at udvikle sin sociale kompetence, ansvarlighed og selvstændighed. Vores opgave er at lade det enkelte barn indgå i et socialt samvær med andre børn og derved give barnet et erfaringsgrundlag, der kan bygges videre på. Vores opgave er at udvikle børnenes selvværd og selvtilid, som er grundlæggende for at indgå i samspillet med andre børn og voksne. Vores udgangspunkt er, at læring og udvikling sker, når den pædagogiske praksis tager udgangspunkt i det, der skaber mening for børnene.

I dagligdagen udfordres og udvikler vi os således, at vi lærer at samarbejde og have glæde af at være en del af et forpligtende fællesskab. Derfor arbejder vi med børnegruppen, så børnene oplever, at de er betydningsfulde for hinanden og i hverdagen lærer at bruge hinanden i fællesskabet.

Det enkelte barn skal engagere sig i leg og sociale relationer i forhold til de andre børn og til de voksne. Opbygge sociale relationer via ture, overnatninger, fælles udfordringer, sommerlejr, holdsport og fritidshjemsturneringer. De skal være bekendt med ude liv, via vores base på Nødvej, sommerlejr og på vores daglige ture med bus.

Børnene skal indgå i almene pligter i dagligdagen som f.eks. opvask, madlavning, oprydning, osv. De skal også overholde aftaler.

Vi vægter, at den enkelte voksne beskæftiger sig med aktiviteter, som han/hun interesserer sig for. På den måde mener vi, at der opnås højest mulig engagement og indlevelse fra de voksne som grundlag for motivation til børnene.

At den enkelte medarbejder føler og mærker, at de tilhører en organisation, hvor der er tillid og tryghed samt høj faglighed. En organisation, hvor det er rart at være, og hvor der er mulighed for at tilpasse udfordringer til færdigheder.

Vi arbejder med en anerkendende pædagogisk tilgang, hvilket er en grundlæggende vigtighed i børns udvikling.

Vi mener, at videreuddannelse af personale er en vigtig faktor for at kunne være et "hus i bevægelse". Det udfordrer os personligt og som personalegruppe. Det er medvirkende til, at vi kan tilbyde et kvalitets- og udviklingspræget dagtilbud.

Derfor kan vores mål sammenfattes til efterfølgende:

"Nygade børnehave og fritidshjems" opgave er, i det daglige at skabe en tryk hverdag, hvor det enkelte barn får mulighed for at udvikle sine sociale kompetencer, ansvarlighed og selvstændighed. Vores opgave er at lade det enkelte barn indgå i et socialt samvær med de andre børn og derved give barnet et erfaringsgrundlag, der kan bygges videre på. Vi skal være tydelige og nærværende voksne, der viser omsorg og skaber tryghed. Det betyder, at vi fagligt og følelsesmæssigt involverer os i det enkelte barn. Vi vil følge børnenes spor, men vil også gå foran og sætte spor. Vi mener, at den fysiske indretning og færden ude har stor betydning for børnenes udvikling. Vi skal derfor skabe rammer og muligheder, der er fordrende for legen. Overordnet skal alle børn behandles forskelligt, for at blive behandlet ens. Individuelt skal barnet mødes, hvor det er og skal opleve, at den voksne respekterer dets grænser. Ligeledes skal barnet opleve troværdige voksne. Barnet skal erfare, at der er sammenhæng mellem tale og kropssprog. Barnet skal opleve voksne, som udtrykker glæde og engagement i samværet.

(Kilde: www.nygade.com, redigeret)

“Børnegården Rugkobbøl”, “Børneviften” 1985-2011

(Børnehaven er oprettet 1942, fritidshjemsafdelingen 1985) 30 fritidshjemsbørn

Børnehaven på Rugkobbøl er oprettet i 1942 og er derfor blandt de ældste i Aabenraa. Første leder var “Søster Sigrid”, der i årtier fremover markerede sig som en karismatisk personlighed i Aabenraas institutionsliv. Institutionen kunne den 19. januar 2012 fejre 70 års jubilæum – herunder 26 år som integreret daginstitution.

Institutionen blev drevet som integreret daginstitution frem til sammenlægningerne i 2011, hvor fritidshjemsafdelingen blev sammenlagt med “Hjelmrode Fritidshjem”. Ved samme lejlighed blev børnehaverne, “Snurretoppen” og “Børneviften” sammenlagt på matriklen på Rugkobbøl.

Den integrerede institution er først og fremmest kendt for sin beliggenhed og deres seriøsitet omkring det pædagogiske arbejde. I de seneste år arbejdede institutionen efter en formuleret politik på ernæringsområdet. Politikken indeholdt blandt andet følgende formulering:

Vi siger ja tak til mellemmåltider, der sikrer, at dit barn får tilstrækkelig energi hele dagen igennem. Fødevarerdirektoratet anbefaler, at mellemmåltider i princippet indeholder det samme som hovedmåltiderne, blot i mindre mængder.

I “Børneviften” kan dit barn frit spise af sin madpakke mellem måltiderne, når det har spurgt om lov.

Har dit barn ikke mad nok med, har “Børneviften” nødrationer af havregryn og cornflakes. Personalet gør opmærksom på, at dit barn skal have mad nok med hver dag.

Omkring fremmede kultures spisevaner skrives der: Fremmede kulturers regler og traditioner respekterer vi i “Børneviften”. Giv personalet besked, hvis der er noget dit barn ikke må spise, således at dit barn ikke får mad, der strider mod jeres kulturelle traditioner og religiøse forskrifter. (citater slut)

“Hjelmrode fritidshjem” 1. august 1973-2011

(2011 sammenlagt med “Børneviftens” fritidshjemsafdeling)

80 (82) fritidshjemsbørn

Udbygningen af boligkvarteret i Rugkobbøl var stor, og snart viser der sig et stort behov for alle institutionstyper. I slutningen af tresserne går FDDB derfor i gang med at undersøge mulighederne for at oprette en fritidsinstitution i området. Først i halvfjerdserne startes opførelsen af “Hjelmrode Fritidshjem” – der bygningsmæssigt indretter sig sammen med en fritidsklub og en FDDB børnehave. (citater slut)

Fritidshjemmet blev i 2011 sammenlagt med “Børneviftens” fritidshjemsafdeling og overgik pr. 2012 til kommunal SFO. Ny beliggenhed er under overvejelse.

På “Hjelmrode Fritidshjem” lægger vi vægt på aktiviteter i og med naturen. Vi ligger i naturskønt område, hvor der ikke er langt til skov og strand. Dette benytter vi os af ved at tage på skov-, cykel- og fisketure.

For at realisere vores tanker og ideer har vi investeret i en base (naturgrund) og materialer til brug i naturen. Vi har også 2 busser, så vi kan komme frem og tilbage. Naturgrunden kalder vi “Tusindfryd”, og den ligger næsten nabo med Foreningens sommerkoloni “Naldtanglejren”. Der er massevis af frugttræer med mange hyggekrege, hvor børnene kan gemme sig. Der er også en dejlig bålplads med udsigt over Als Sund – og der er selvfølgelig også et lille lysthus og en stor tipi, vi kan gå ind i, hvis vejret bliver til det. Vi har også en lille motorbåd liggende for svaj her. Om sommeren flytter vi også vores kaniner til “Tusindfryd”.

På et fritidshjem med 80 børn bliver der naturligvis leget meget. Udover de programlagte aktivitetstilbud har vi indrettet vores hus på en sådan måde, at rummene kan inspirere til forskellige former for leg. Vi har også rum, hvor børnene kan lukke døren og fordybe sig i egne tanker eller leg med den bedste kammerat. På legepladsen er der alt, hvad hjertet kan begære med sandkasser og legehuse og gynger. Der er også alle kendte former for køretøjer.

Børns fantasi og kreativitet skal have næring for at gro. Nysgerrigheden og skabertrangen er med til, at børn bliver interesseret i at opøve færdigheder og høste erfaringer gennem leg og oplevelser. Vi vil inspirere og motivere børnene til at fordybe sig i små og store kreative projekter. Vi har stort maler- og træværksted, hvor børnene kan lege og eksperimentere med alskens materialer. Særligt er drenge glade for træværkstedet. På det idrætsmæssige område lægger vi mest vægt på aktiviteter uden egentlig konkurrence motiver. Derimod lægger vi meget stor vægt på bevægelse og styrkelse af motorik. Idræt og leg fremmer evnen til at samarbejde og medvirker til at styrke børns selvværd.

(Kilde: www.hjelmrode-fddb.net, redigeret).

Naturbasen "Tusindfryd" med Als Sund i baggrunden.

"Agoraens Børnegård" 1. oktober 1976-2010

40 fritidshjemsbørn.

"Agoraens Børnegård" blev sammenlagt med "Nyløkke Fritidshjem" 2010 og udgør i dag Høje Kolstrup skoles SFO.

Hos os sætter vi en meget stor streg under hjemmet, hvorved vi understreger, at vi ikke er en pasningsordning i den forstand, det er kendt i mange kommuner landet over. "Agoraens Børnegård" er et fritidshjem i traditionel forstand, hvilket for os betyder – at vi er bevidste omkring – at vi sætter os i hjemmets sted et antal daglige timer, og at vi vedkender os det ansvar, der er forbundet med det. Derfor vægter vi naturligvis pædagogiske holdninger og principper højt – men vi anerkender også i meget høj grad gamle familie- og kulturtraditioner.

Vi lægger stor vægt på, at institutionen fremstår åben og indbydende, således at alle – både børn og voksne – føler, at her er det rart at være. Vi tilrettelægger aktiviteterne i samarbejde med børnene på de ugentlige børnemøder, men også forældrene bliver inddraget i planlægningen af aktivitetsrammerne. Vi er i meget høj grad opmærksomme på det enkelte barns individuelle behov.

Aktiviteterne er mangeartede, men fælles for dem alle er, at det er børnene, der selv ud fra egne interesser bestemmer, hvad de vil deltage i. Vi vægter musiske aktiviteter meget højt og har indrettet os med særdeles fine atelier og værkstedsfaciliteter. Der tegnes og males meget, og der arbejdes med træ og jern på værkstedet. Hvert forår opsætter vi over mange uger en musikalsk forestilling. Som noget utraditionelt arbejdes der med professionel Tv-produktion. Over en toårig periode har vi således produceret hen ved hundrede små indslag, som alle er sendt både over lokalnettet som over det landsdækkende fjernsyn. Mest berømte er vores to stjerner "Rachel og Malene", der i perioden 1999-2001 var hyppige gæster i Tv-syd.

Fritidshjemmet har to legepladser. Den ene, kaldet "Gårdhaven", ligger med direkte udgang fra træværkstedet. I gårdhaven er der flere små legehuse, der er indrettet med elektrisk strøm, hvilket giver store muligheder for udviklende leg og aktiviteter.

Ole underholder med and.

Foto: JydskeVestkysten

Der er computer med Internetadgang i flere af husene. Om sommeren opsætter vi et større svømmebassin på pladsen, hvori der bades fra maj til oktober. Der er også høns og kaniner, og der er et drivhus. Alt udstyr på legepladsen er fremstillet af institutionens ansatte i samarbejde med forældre kredsen. På legepladsen er der stor bålplads og 3 geder. Der er også en minifodboldbane med bander. Denne bane stiller fritidshjemmet til fri afbenyttelse for børn og unge på Høje Kolstrup, hvorimod de to andre legepladser (af hensyn til dyrene) er lukkede for offentlig adgang.

“Agoraens Børnegård” er projektpartner i EU Sokrates-Comenius projektet: “Interkulturel pædagogik i teori og praksis”.

(Kilde: www.agoraen-fddb.net, redigeret)

“Nyløkke Fritidshjem” 11. august 1980-2011

80 (148) fritidshjemsbørn

Fra 2011 og frem til lukningen virker institutionen sammenlagt med Agoraens Børnegård.

Den samlede institution videreføres fra 2012 som SFO for Høje Kolstrup Skole.

På fritidshjemmet eller “Fritteren”, som den kaldes, går, leger, tumler 80 (92) dejlige børn mellem 6 og 11 år (0.-4. klasse) 5 dage om ugen.

Inde på “Fritteren” er der tre stuer. Den ene hvid, den anden blå og den tredje grøn – og ind imellem disse dejlige stuer ligger et dejligt køkken og et brugt fællesareal. Vi hygger os på egne stuer, men bruger lige så ofte de andre stuer, køkken, værksted m.m.

Over det hele er der også nogle voksne. De er mellem børnene og nyder at være til stede. Børnene leger og synger. De råber også nogle gange, og når de er ude, cykler og gynger de. Der er altid gang i den på “Nyløkke” – vi er et aktivt fritidshjem med mange muligheder, som vi benytter alt det, vi formår.

Vi har et dejligt udenoms areal, der ligger tæt på skoven. Vores legeplads deler vi med skolen, hvilket fungerer godt. På legepladsen sker der altid noget nyt. Vi har også en bus, som bare kører de bedste steder hen. Et af de bedste steder, vi bruger meget, er vores “Tusindfryd” – en grøn perle på 7000 m² ved Naldtang, som vi ejer i fællesskab med “Hjelmrode Fritidshjem” og Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa. Her er alle muligheder for naturliv. Her er skov og strand, hvor vi kan lege og bade, og vi har en tømmerflåde og flere kanoer.

Vi har samme husnummer som “Agoraen”/hallen, og det bliver selvfølgelig udnyttet mest muligt. Vi gøgler, går på stylder, cykler på ethjulede cykler og spiller og leger det bedste vi har lært – og lidt til.

Vi prioriterer legen meget højt på fritidshjemmet, fordi “Legen er livet”.

Aktiviteter i smågrupper – tid – tillid – tiltro er nøgleordene i det sociale samspil.

Dermed mener vi, at det er vigtigt, at barnet oplever sig selv som en vigtig person og en god kammerat. Samtidig skal børnene lære at indgå i rollelege, hvor de selv har sat reglerne og samtidig føle det fælles ansvar. Børnene skal opleve sig selv som værdifulde mennesker. De skal i legen lære at være dem selv – og samtidig være som de andre.

Vi forsøger gennem oplevelser, sport, kultur, natur osv. at give børnene mulighed for selv at samle erfaring samt viden til at kunne udtrykke sig kreativt. Det er her børnene skal have mulighed for at udforske – udtrykke – udveksle.

(Kilde: www.hojekolstrup.dk, forkortet, redigeret)

“Fritidshjemmet Regnbuen”

1999-2011

(“Børnehuset Regnbuen” 1980) 190 (167) fritidshjemsbørn

Et stadigt stigende pres på fritidshjemspladserne i Løjt området fører i de seneste år til en kæmpeudvidelse af institutionen “Regnbuen”. Det nybyggede fritidshjem er med sine 190 børn kommunens største.

“Fritidshjemmet Regnbuen” videreføres fra 2012 som Løjt Skoles SFO.

“Fritidshjemmet Regnbuen” ligger midt i Løjt Kirkeby over for skolen og ved siden af Løjt Lands Idrætsanlæg. Institutionen ligger i et naturskønt område med forholdsvis let adgang til strand og skov. Regnbuen har været fritidshjem siden 1999, men har tidligere (siden 1980) været børnehave. Børnetallet har været støt stigende, hvilket har betydet flere udbygninger. Den seneste blev afsluttet sommeren 2011, hvor “Regnbuens” bygninger har været gennem en omfattende om- og tilbygning, så lokalerne i dag fremstår som nye og tilrettede til børns fritidsliv. Vi har et moderne træværksted, et lyst og velindrettet kreativt værksted, forskellige aktivitetsrum, musikrum og mange steder, hvor legen og fællesskabet kan udfoldes. “Regnbuen” har en stor legeplads, hvor der er mulighed for idrætsaktiviteter, leg, hygge og fordybelse i forskellige aktiviteter.

Fritidshjemmet har plads til 210

børn i aldersgruppen 0.-4. kl. I den ældste bygning, Solen, har 0.-2. kl. til huse og i den modsatte ende, Dråben, har 3.-4. kl. til huse. Børnene kan dog mødes på tværs af alder i Regnbuens fælleslokaler, værksteder og på legepladsen.

“Fritidshjemmet Regnbuen” er en *fritids institution*, hvor vi lægger vægt på, at barnet, alt efter alder og modenhed, kan være medbestemmende i forvaltningen af barnets egen “*frie tid*”. Børnene har mulighed for at deltage i alsidige fritidsaktiviteter, hvor de kan mødes på tværs af alder og interesser. “Regnbuen” er funktionsopdelt i forskellige værksteder/funktioner: kreativt værksted, træværksted, musikværksted, idræt, naturaktiviteter og computeraktiviteter. Herudover er det vigtigt, at børnene får mulighed for at lege, udvikle venskaber og indgå i forpligtende fællesskaber.

Vi voksne i “Fritidshjemmet Regnbuen” er bevidste om, at vi er børnenes rollemodeller, sparringspartnere og vejledere. Det betyder, at personalet må være nærværende og interessere sig for, hvad der optager børnene. Den gode relation mellem barn og voksen får derved vigtighed. Hvert enkelt barn er tilknyttet et årgangsteam bestående af pædagogisk uddannet personale. Det er årgangsteamet, der sikrer en faglig indgangsvinkel til det fritidspædagogiske arbejde med det enkelte barn. Det enkelte barns trivsel og udvikling er endvidere udgangspunktet for samarbejdet med forældre.

Når pædagoger og forældre samarbejder, opnår vi sammen de bedste resultater til gavn for børnene!

“Naturfritidshjemmet Himmelblå” 1. november 1998-2011

(sammenlægges med Nygade Fritidshjem) 40 Fritidshjemsbørn

Et stadigt voksende behov for fritidshjemspladser i den indre by og i områderne omkring Brundlund Skolen fører til – at Foreningen vælger at etablere et såkaldt naturfritidshjem, som får til huse (base) i et ubenyttet klubhus ved sportsanlæggene. Der tilknyttes en stor specialindrettet tidligere rutebil og en mindre bus. Der indrettes skovbase i skovløberhuset i Sønder Hostrup plantage.

“Himmelblå” sammenlægges i 2011 med “Nygade Fritidshjem”.

Fra 2012 videreføres det samlede fritidshjem som SFO, men afvikles pr. august 2012.

Naturfritidshjemmet har en vision om, at begrebet natur skal sætte dagsordenen.

Naturen bliver brugt som et pædagogisk redskab til at hjælpe børnene med at fylde deres magiske rygsække. Rygsækkene skal dog ikke fyldes med fysiske ting, men der imod med forunderlige evner som for eksempel: Bedre motorik – sociale færdigheder – sanselig udvikling – at være en del af et fællesskab, hvor ens mening bliver hørt – nysgerrighed og meget meget mere.

Naturfritidshjemskonceptet bygger på, at børnene skal opleve og bevæge sig i naturen. Med vores to busser bevæger vi os rundt i lokalområdet. Vi bruger jord, vand, ild og luft som omdrejningspunkter for vores aktiviteter, og vi beskæftiger os også med dyreliv, planteliv og økosystemer.

Vi bruger naturens egne ressourcer og muligheder som pædagogisk redskab for at give børnene de bedste udviklingsbetingelser.

- Børnene opnår ved ophold i naturen stor motorisk bevidsthed og samtidig kropsbevidsthed.
- Børnenes nysgerrighed og indlæringssevne øges ved dagligt at møde og undersøge naturfænomener.
- Børnene får mulighed for ro og stilhed samtidig med, at der er rige udfoldelsesmuligheder til alle former for leg. – Der er rum og luft til alle!
- Børnene får kendskab til miljø og miljøbevarelse og lærer at vise respekt for dyr og planter. De får også forståelse for økosystemet.
- Børnenes sanser udfordres (f. eks. ved at røre ved krabber, bemærke nye dufte, smage selvdyrket mad og se skiftende årstiders forvandling af skoven).

(Kilde: www.himmelblå-fddb.net, redigeret).

“Stuffi fritidshjem” 1. april 1995-2011

“Stuffi fritidshjem og klub 1. august 2005-2011

180 (153) fritidshjemsbørn

70 fritidsklubbørn

100 børn og unge i aftenklubben

“Stuffi fritidshjem og klub” valgte pr. 1. januar 2008 at overgå fra kommunal til selvejende driftsform. Baggrunden for at overgå til selveje var, at bestyrelsen i “Stuffi” i forbindelse med kommunesammenlægningen oplevede en større centralisering fra den nye kommunes side. Da bestyrelsen fortsat ønskede at drive “Stuffi fritidshjem og klub” som en aktiv medspiller i lokalsamfundet i Stubbæk med stort lokalt forældreengagement, valgte forældrebestyrelsen og ledelsen at søge om overgang til selvejende driftsform under Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa – hvilket Aabenraa Kommune imødegik. Byggestenene i det store forældreengagement er – medindflydelse, medbestemmelse, åbenhed og indsigt.

I “Stuffi fritidshjem og klub” lægger vi stor vægt på, at stedet er åbent og indbydende med en god atmo-

"Stuffi" besøger den nye legeplads ved Agoraen.

sfære, så alle både børn, unge og voksne føler sig velkomne og får lyst til at deltage i aktiviteterne, der foregår i "Stuffi".

Både børn, unge og voksne har lov til at være forskellige. Vi kommer alle med hver vores sociale, kulturelle og etniske baggrund. Det tager vi hensyn til, når vi tilrettelægger vores daglige arbejde i "Stuffi". Ved at give det enkelte barn/den unge mulighed for at være sig selv, som det enestående individ det er, er vi med til at give følelsen af anerkendelse og værd.

Det enkelte barn og den unge i "Stuffi" er også en del af et fællesskab. Vi ser det derfor som vigtigt, at børn og unge støttes i at danne venskaber og komme med i

grupper, hvor de kan give og opnå anerkendelse, samt opleve betydning og styrke i fællesskabet.

At kunne indgå i samarbejde, hjælpe og respektere andre, er vigtige værdier, vi ønsker at fremme. Børn og unge skal i omsorg og respekt have mulighed for at udvikle konstruktive og nære relationer til andre mennesker.

I "Stuffi" lægger vi stor vægt på at være nærværende i forhold til børnene/de unge, dvs. at vi lytter og forholder os til det, de siger og har at fortælle. Er de glade, kede af det eller viser andre følelser, er det vores opgave at vise dem, at de er blevet set, hørt og taget alvorligt. Vi har i begge afdelinger et trygt og udviklende miljø, hvor vi møder hinanden med nærvær; anerkendelse, gensidig respekt og et positivt livssyn. "Stuffi fritidshjem og klub" skal være et sted, hvor børn/unge føler og oplever, at de har fri/frirum og dermed mulighed for at lave det, de har lyst til. Ud over vores planlagte aktiviteter vægter vi også plads til spontanitet og nye ideer, da vi i dagligdagen lægger stor vægt på, at børn og

unge selv er med til at tilrettelægge deres fritid, og på, at de selv lærer at tage initiativ til leg og samvær med kammerater.

De voksnes opgaver er derfor at støtte, udvikle, vejlede og hjælpe dem med det, de har i tankerne, og dermed udvise respekt for det enkelte barn og den unge.

Vi ser det som vigtigt, at vi voksne er tydelige og synlige i hverdagen.

Vi har valgt at indrette både fritidshjem og klub med forskellige værksteder.

Vi tilbyder derfor mange forskellige aktiviteter, som giver børn og unge gode muligheder for at fordybe sig.

(Kilde: www.stuffi.dk, redigeret og forkortet)

Pr. december 2011 var det samlede børnetal i Foreningens fritidshjem 722 børn.

Feriekolonien "Naldtanglejren"

"Naldtanglejren" er sommerkoloni for Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa beliggende ved indsejlingen til Aabenraa fjord og Als Sund. Lejren var oprindeligt opført som sommerkoloni og træningscenter for de danske nazister, DNSAP, under 2. verdenskrig. Efter kapitulationen overgik ejendommen som konfiskeret til humanitære organisationer og endte med at blive Foreningens ejendom. Sommerkolonien har op igennem tiderne huset et ukendt antal børn på sommerkoloni. I starten af perioden var det helt normalt, at et sommerophold kunne være på adskillige uger. Tiderne har ændret sig, og i dag er der næppe mange institutioner, der har økonomi til mere end et par dage. "Naldtanglejren" har været ramt af mange økonomiske nedskæringer – som har ført til overvejelser om at afvikle lejren. Værst var det i 1988, hvor Aabenraas sparebestræbelser på det sociale område nåede nye højder. Et årligt tilskud på næsten en halv million blev skåret væk, hvilket gjorde det næsten umuligt at videreføre lejren – men "Naldtanglejren" ville ikke dø, og Foreningen fandt nye veje at finansiere driften på, og "Naldtanglejren" har i hvert fald ind til budgetåret 2012 været rammen om mange Aabenraa børns sommerferieoplevelser – ikke mindst fritidshjemsbørnenes. I de seneste år har institutionernes budgetter været så stramme, at mange institutioner ikke har set andre muligheder end at fravælge sommerkolonien.

Ved fritidshjemmenes overgang til SFO i 2012 er "Naldtanglejrens" fremtid atter truet.

"Den 16. juli forlod børnene lejren, tykke og brune!". Sådan sluttede Ulla Kunøe fra Sct. Georgs Gildet sin beretning om den lejr, gildet havde arrangeret for børn fra Aabenraas børnehaver i en måned i sommeren 1947. Det var lige præcis det, Gildet ville opnå ved at sende børn på sommerlejr ude i den fri natur, væk fra byen og dagligda-

gen – tykke og brune børn. Det frodige og fromme ønske blev starten på "Naldtang-lejren" som et af Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraas pædagogiske tilbud. Således skriver arkivar cand. mag. Birgitte Thomsen indledningsvis i artiklen "Naldtang gennem 50 år". Det var ikke Foreningen De Danske Børneinstitutioner, der i første omgang købte og etablerede sommerlejren. Sct. Georgs Gildet købte i 1949 ejendommen af DNSAP under administration af den danske stat. Prisen var Kr. 13.900 plus 100 kroner for inventar. Bygningerne, der var ret forfaldne, blev nu istandsat. Efter istandsættelsen startede de sommerlejre, som har fungeret indtil i dag. Første hold, der benyttede lejren efter vedligeholdelsen, var på 35 børn og 5 voksne i hele juni måned. Næste hold var 38 børn fra "Nygade børnehave" efterfulgt af 37 børn fra "Tøndervejens børnehave", og sådan gik det år efter år. Man anslår, at 75 % af børnene i den gamle Aabenraa kommune gennem tiden har nydt godt af sommerlejrene på "Naldtang". Typisk er det, at et fritidshjemsbarn som Sofie på otte år har været 5 gange på koloni på "Naldtanglejren". Tre gange med børnehaven og to gange med fritidshjemmet.

Ideen (eller værdigrundlaget) med sommerlejren var at tilbyde Aabenraas børn fra mindrebemidlede og trængte familier et langt sommerophold i landlige omgivelser. Børnene var fra 3 til seks år, og på lejren skulle de stort set ikke bestille andet end at lege, spise og sove. En typisk dag på sommerlejren i 1947 gik som beskrevet af Ulla Kunøe:

Krabbefiskeri på "Naldtang".

– Klokken seks morgenvask, påklædning og frisering af børnene, derpå flaghejsning under flagsang, så havregrød med stor smørklat, sukker og mælk. Kl. 9.30 klemmer med tykt lag smør og ost tillige med kærnemælk med fløde. Klokken 12 middag bestående af 2 retter, fortrinsvis livretter, for så glider der mere ned. Kl. 14.15 blev der serveret hjemmebagt franskbrød med marmelade og mælk og endelig klokken 18 smørrebrød. Mellem måltiderne om formiddagen legede børnene eller spadserede i omegnen af “Naldtang”. Om eftermiddagen var der badeliv ved stranden. (cit. slut)

Af økonomiske årsager beslutter Sct. Georgs Gildet i 1955 at afhænde “Naldtang”. De ønskede en større spredning af deres sociale engagement og formulerede det sådant – at de så sig selv som igangsætterne, og opgaven nu var udført, og at lejren kunne føres videre af andre. Gildet så gerne, at Aabenraa kommune havde overtaget og videreført lejren, men kommunen afslog, selv om de blev tilbudt at overtage lejren vederlagsfrit. I stedet tilbød de Foreningen De Danske Børneinstitutioner, som jo var de praktiske brugere af lejren, at købe “Naldtanglejren” inkl. grund og alle bygninger for Kr. 30 000. Foreningen havde selv en formue på Kr. 15 000 og skaffede de resterende penge gennem låntagning og tilskud fra forskellig side. Købet var en realitet, og den 1. april 1956 overtog Foreningen ejendommen og kunne ved samme lejlighed meddele, at lejren var fuldt optaget hele sommeren. En tak skal der lyde til Sct. Georgs Gildet, der også i årene efter salget støttede sommerlejrene økonomisk.

“Naldtanglejren”, som vi kender den i dag, er resultatet af mange om- og tilbygninger gennem tiderne. Den største forandring skete i 1963, hvor Foreningen købte en naboejendom med tilhørende 2 000 kvadratmeter jord. Prisen var efter nutidige forhold stadig billig, nemlig Kr. 35 000, og efter dette køb fremstod “Naldtanglejren” nu med tre afdelinger. Den store bygning med soveafdelinger, en afdeling til leg og aktiviteter – og køkken i den tidligere aftægtsbolig. I 1970 omlægges vejen, og kompleksset fremstår nu som en samlet matrikel.

I 1976 sker der en radikal ændring af alle bygningerne. Den store hovedbygning kaldet “Slottet” nedrives, og det samme er tilfældet med staldbygningen til den købte gård, og sådan går det slag i slag. Der bygges om. Bygges ud og bygges til – og samtidig sker der en løbende renovering af det, der skønnes bevaringsværdigt. Det meste af arbejdet sker gennem frivillig arbejdskraft, og en meget stor del af arbejdet

Maleriet hænger i "Naldtanglejrens" spisesal.

udføres af Foreningens pedeller; deriblandt Erik Blenner, som var med gennem hele ombygningsperioden.

Lejrens økonomi har aldrig været optimal, og lejrens drift har kun kunnet gennemføres gennem en stadigt stigende udlejningsvirksomhed, hvilket gang på gang har rejst spørgsmålet – om ikke lejren burde afhændes eller forsøgt overdraget til anden humanitær organisation. Værst så det ud i 1988, hvor Aabenraa kommune lagde op til, at der skulle spares 1,5 mill. på institutionernes budgetter, deriblandt over en halv million på en sløjfning af kommunens tilbud om et feriekoloniophold til kommunens daginstitutionsbørn. Besparelsen blev gennemført, men blev ændret nogle år senere til et mindre tilskud. Ved indførelsen af rammebevillinger og større decentral økonomistyring forsvandt kolonipengene igen – hvilket blandt andet gjorde, at flere af fritidshjemmene helt måtte fravælge kolonien.

Jeg tvivler på – at børn i skolealderen kommer på sommerkoloni på “Nalddtang-lejren” i indeværende år, og dermed er en tradition gennem 65 år brudt. Jeg har i skrivende stund ikke kendskab til skolefritidsordninger, der afholder sommerkolonier.

Udlejningsvirksomheden er blevet sat i system, og lejrens økonomi hviler stort set i sig selv, selv om der med tiden er investeret betydelige beløb i eksempelvis modernisering af badeværelserne i den store soveafdeling. Køkkenet fremstår også i dag som et moderne produktionskøkken, som overholder de regler og bestemmelser, der er på området. Alligevel er der stadig meget, der kan og skal gøres. For ganske få år siden barslede Foreningen med en plan, der gennem fondsmidler skulle muliggøre en topmodernisering af soveafdelingen. Planen var, at de store soverum skulle opdeles til mindre enheder med eget bad og toilet. Dette ville blandt andet gøre stedet attraktivt som kursuscenter for andre interessenter end institutionspersonale – men ville også have imødegået personalets stigende krav til moderne indkvarteringsfaciliteter i forbindelse med et koloniophold.

Fælles for alle de mange beretninger, der er fra tidligere brugeres side er, at:

På Nalddtang der har man det godt
der bor man omtrent på et slot.
Telefonen den ringer
og frøk'erne springer.
På Nalddtang der har man det godt.

(Kilde: Jubilæumsskriftet “På Nalddtang der har man det godt”, red. Kim Furdal)

kampen

Lige så længe fritidshjemmene har eksisteret, lige så længe har der været kamp omkring institutionernes berettigelse og eksistensgrundlag og ikke mindst, hvem der skulle betale og hvor meget, der skulle betales. I det forrige århundrede ved institutionernes fremkomst var det en klar selvfølge, at der her var tale om en humanitær opgave, som de humanitære organisationer måtte tage sig af – og også tog sig af. Overalt i landet blev fritidshjemmene oprettet af velmenende personer hovedsagelig mennesker, der politisk var af borgerlig observans. Ofte var det personer, der havde referencer i kommunalbestyrelserne og de borgerlige foreninger – og det var derfor heller ikke tilfældigt, at samarbejdet omkring fritidshjemmene gik gnidningsløst. Man løste problemerne gennem netværk og familiemæssige relationer, ofte i private lag og over en kop kaffe og en god cigar. Alligevel undgik man næppe, at bølgerne kunne gå lidt højt, når de økonomiske anliggender skulle drøftes, hvilket ikke er specielt for tilstandene i Aabenraa kommune.

På den måde kan man med berettigelse fremføre – at fritidshjemmene er født under en uheldig stjerne – og i den strideste modvind. I takt med at fritidshjemmenes antal steg, blev økonomien omkring institutionerne også mere og mere overtaget af kommunerne. Der var stor økonomisk vækst i hele landet, hovedsagelig koncentreret omkring de større byer, og behovet for kvindelig arbejdskraft var stor, derfor var det heller ikke tilfældigt, at det var i disse byer, fritidshjemmenes antal steg og steg og dermed de kommunale udgifter. Aabenraa by var ingen undtagelse – men her var årsagen ikke stor industriel vækst. Årsagen skal nærmere findes i den omstændighed, at Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa var slået ind på en større kvalitetskurs end tidligere, hvor værdigrundlaget var det nationale arbejde, og at denne kvalitetskurs indeholdt – at der skulle være det nødvendige antal institutioner til dem, der måtte ønske det. Foreningen krævede derfor også, at kommunen stillede det nødvendige antal fritidshjemspladser til rådighed. Hvilket næsten altid

blev imødegået og var årsag til, at Aabenraa var den sønderjyske by, der i forhold til indbyggertal havde det største antal fritidshjemspladser.

Den første direkte konfrontation mellem Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa og Aabenraa kommune kommer i begyndelsen af halvfjerdserne, kulminerende i 1976, hvor J.P. Caspersen truer kommunen med at frasige sig driften af et fritidshjem. I samme periode var der også røre omkring personalenormeringerne i institutionerne, hvilket var forårsaget af et sparekrav fra Folketinget fra 1975. Personligt mærkede jeg det ved, at der blev afskediget to pædagoger på det fritidshjem, jeg dengang var ansat på – hvilket for mange ansatte blev et fingerpeg om, hvad fremtiden kunne bringe. For retfærdighedens skyld skal det nævnes, at der dengang var ansat dobbelt så mange pædagoger i fritidshjemmene end i dag – så der var flere at tage af.

De næste besparelser var allerede bebudet, inden de første var effektueret. Og sådan gik det år ud og år ind. Hvert år sin krise og konfrontation – og hvert år sine besparelser. På det politiske område kan man heller ikke forbigå – at der nu var kommet to Fremskridtsfolk i Aabenraa byråd, som havde deres helt egne meninger i enhver henseende. Lærer Bent Wissing kaldte til åben kamp mod Foreningen, som han postulerede førte fagforeningspolitik og havde for stor magt i byrådet. Fremskridtpartiet førte som bekendt an med en meget radikal skattepolitik, der på ingen måde levnede plads til offentlige daginstitutioner.

På landsplan var den store økonomiske krise begyndt at gøre sin indvirkning, hvilket understøttede kravet om besparelser og nedskæringer på alle områder, hvilket igen var med til at bære ved til det flammende bål. Arbejdsløsheden nærmede sig den halve million, hvilket også fik fremskridtsfolkene til at stille spørgsmålstejn ved – om der i det hele taget var behov for daginstitutioner.

I slutningen af halvfjerdserne begynder de første skolepasningsordninger at se dagens lys. Disse ordninger var en billigudgave af fritidshjemmene. Ofte blev de indrettet i skolernes kældre eller i barakker brugt til midlertidig undervisning. Aabenraa gik ikke fri af denne nytækningsbølge, og snart begyndte spareivrige politikere at stille forslag om fritidshjemmenes nedlæggelse til fordel for skolepasningsordninger, som efter politikernes mening var en tilfredsstillende fritidsforanstaltning til skole-

børnene – og så var den jo meget billigere og kunne måske være med til at skyde en kile ind i Foreningens domæne på det pædagogiske børneområde.

Som ansat havde man en klar fornemmelse af, at der også fra den kommunale administrations side blæste kolde vinde i retning af fritidshjemmene. Fritidshjemmene var overflødige pengeslugere, som i grådighed strøede om sig med de penge, kommunens økonomiske forvaltninger med møje og besvær havde fået kradset ind. Selv hos rådhusets yngste lærlinge kunne man møde den slags holdninger. Bedre blev det ikke af – at de institutionsansatte i dagspressen fra tid til anden blev tituleret som venstreorienterede ballademagere, hvilket langt fra faldt i de kommunale embedsfolks smag, og hvilket til tider umuliggjorde et konstruktivt samarbejde om det, der til syvende og sidst var en fælles opgave.

Kampen om fritidshjemmene var skudt i gang!

Går vi helt tilbage til 1976, kan man læse – at Foreningens formand J.P. Caspersen udtaler – at han håber snarest at få diverse mislyde forhandlet af vejen efter visse overgangsvanskeligheder (citater slut). Det var Bistandslovens ikrafttræden og dens indvirkning på institutionernes økonomi i forhold til kommunen, der voldte problemer. Ventelisten til institutionerne var enorme, og kravet om flere institutionspladser var stadigt voksende. Bent Wissing fra Fremskridtspartiet var stadig aktiv i fritidshjemsdebatten og beskyldte Foreningen for at have et pædagog-fagforenings snæversyn i sit krav om eksempelvis fritidshjem i "Agoraen" på Høje Kolstrup. Den 3. april 1979 kunne man i dagbladet "Vestkysten" læse, at der nu var 777 børn på venteliste i Aabenraa kommune. Deriblandt 103 børn til en fritidshjemsplads. Forældrene og Foreningen aktionerede – og krævede det nødvendige antal pladser. Alligevel kan man kalde årtiet for forholdsvis fredeligt, selv om det sluttede med en af de største pædagogaktioner i dette årti. Konflikten dengang var normeringerne på børnehavenområdet, som også havde betydning for fritidshjemmene.

Meget bedre gik det ikke i det næste årti, hvor skolefritidsordningerne (det hed de nu) for alvor holdt sit indtog i landets kommuner, og truslen lå altid og lurede et eller andet sted. I perioden 1980 til 81 etableredes der en midlertidig skolefritidsordning i "Agoraen" på Høje Kolstrup, men socialudvalget var dengang ikke indstillet på at gøre ordningen permanent, og den forsvandt igen – men Foreningen De Danske

Børneinstitutioner i Aabenraa følte sig under politisk pres fra flere sider. Foreningens formand udtalte – at han altid følte den kolde vind i nakken, når snakken var om institutionerne, hvilket fik Foreningens Hovedbestyrelse til at udtale:

– Vi føler, at indflydelsen forsvinder bid for bid efter en slags salamiteknik, der efterhånden vil gøre os helt overflødige. – Derfor råber vi vagt i gevær nu, udtaler Foreningens Hovedbestyrelse til JydskeVestkysten.

Hovedbestyrelsen peger blandt andet på den betydning, Foreningen har haft for oprettelsen af daginstitutioner, herunder fritidshjemmene, i Aabenraa. Foreningens værdier og berettigelse ligger i, at den er en nærdemokratisk opbygget forening med forældrevalgte bestyrelser i de enkelte institutioner. Foreningen peger også på dens betydning som administrativt led for kommunen – og påviser gang på gang op igennem årtierne, at det ekstra led (som Foreningen kunne opfattes som) ikke er nogen fordyrende omstændighed.

I 1981 fremkommer socialudvalget med en principbeslutning, der tilsyneladende er truffet i udvalget. I fremtiden skal de yngste skolesøgende børn efter skoletid passes i fritidsklubber og altså ikke i fritidshjem. Årtiet startede altså med en bastant trussel mod hele fritidshjemsområdet. Denne gang var den gode idé ikke pasningsordninger på skolerne, men fritidsklubber uden for skolernes regi. Fritidsklubberne er et mere løst pasningstilbud til skolebørn. Og så startede krigen på læserbreve, som er en tradition på området. Helt hen til midten af 1982 taler man om stillingskrig, forhandling og bedre planlægning – og til politikerne blev der sagt: – Lad ikke jeres fejl gå ud over børnene! Foreningens formand Mogens Hegnsvad var særdeles aktiv i protesten og spurgte blandt andet: – Hvem tør sikre de mindste aabenraaere en bedre hverdag?

Fritidsklubberne blev en realitet, og fritidshjemmene levede videre, men uden at modvinden havde lagt sig. Derimod var der stor søgning til fritidsinstitutionerne, og i sommeren 1985 kunne Aabenraa kommune melde alt udsolgt i både fritidshjem og fritidsklubber. I november 1986 var det Rammeaftalen, der skulle forhandles i hus, og dette gik ikke stille af, gamle fotos viser kommunalpolitikere løbe spidsrod mellem fakkelbærende demonstranter ved Folkehjem. Demonstranterne var fortrinsvis forældre. Et andet foto viser en skilteskov anbragt i socialudvalgsformand Mogens Boesgaards have. Han udtalte i den forbindelse, at det var grove løjer og krænkelse af privatlivets fred. Formanden for Foreningen De danske Børneinstitutioner i Aabenraa tager afstand fra den slags demonstrationer og kalder dem for utilstedelige. Her mange år efter – kalder demonstrationen vel mere smilet frem. Samme år udtaler kommende borgmester Jørgen Witte, at institutionsnormeringerne er fastlagt efter "burhønsprincip" og retter skytset mod det borgerlige flertal i socialudvalget.

Det næste årti starter med, at Foreningen barsler med idéen om et naturfritidshjem med tilhørende busordning. Ideen var selvfølgelig afstedkommet for at imødegå et stadigt stigende behov for flere fritidshjemspladser, hvilket der næppe var politisk opbakning til. I hvert fald ikke hvis det kostede noget. På landsplan hørte man fra tid til anden blandt politikere tesen, at de nødvendige fritidshjemspladser skulle fremskaffes ved, det man kaldte, innovative strategier – hvilket på dansk betød, at pladserne skulle fremskaffes udgiftsneutralt. Altså, der skulle passes flere børn til de samme penge.

Bent Wissing fremhævede det gode eksempel fra nabokommunen Rødekro, der havde nedlagt fritidshjemmet og indført skolefritidsordning. Han fremhævede det fremragende politiske initiativ, borgmesteren her var hovedentreprenøren bag, dygtigt bakket op af sine administrative ledere.

I samme periode udtalte borgmester Jørgen Witte på en daginstitutionshøring afholdt af Foreningen De Danske Børneinstitutioner – at skolefritidsordningerne er en død sild.

Det store fremmøde af fortrinsvis forældre og ansatte i fritidshjemmene havde valgt at bruge en aften til at få klarhed over, hvad man kunne forvente af politikerne på fritidshjemsområdet. I spørgsmålet om skolefritidsordninger til afløsning for fritidshjemmene var det kun Fremskridtspartiets Bent Wissing, der mente, det kunne være en god idé – for at skaffe de manglende fritidshjemspladser i en fart implicit til en pris, der lå under det en fritidshjemsplads kostede. Ejler Schütt sagde ved lejligheden, at Foreningen var for stiv og ufleksibel.

Det gik op, og det gik ned – mest nedad og altid i modvind og altid under den uheldige stjerne, dog har man den glæde ved læsning af de mange scrapbøger at kunne genfremkalde alle de positive og gode minder, der er forbundet med det at arbejde med børn – mere end man arbejder med kommunalpolitikere og ambitiøse kommunale administratorer. Årtiet sluttede med, at natur fritidshjemmet "Himmelblå" blev en realitet, hvilket for øvrigt heller ikke gik stille af.

Det nye årtusinde startede med indvielsen af en tilbygning til "Anna Gydebæks Fritidshjem", hvilket for mange signaliserede positive vinde – når tanken var, hvad de nye tider ville byde på fritidshjemsområdet. I byrådet blev debatten karakteriseret som mudderkastning, når fritidshjemmenes fremtid var på dagsordenen.

I "Agoraens Børnegård" opstod der pludselig kampstemning omkring institutionens legepladser. Det var "Agoraen", der barslede med en hal nummer 2 beliggende på "Børnegårdens" legeplads. Hallen blev ikke til noget – men det afstedkom – at spørgelset igen blev gravet frem. Var der uofficielle fremtidsplaner med fritidshjemmene? Det var der helt sikkert – men tiden var endnu ikke moden.

Ved forhandlingerne om den nye Rammaeftale afviser Foreningen at imødegå et sparekrav på knap en million på fritidshjemsområdet, hvilket svarer til 3 fuldtidsstil-

linger. Foreningens formand Uffe Elbæk udtaler i den forbindelse: – I længden vil det ikke kunne betale sig for kommunen. En tidlig indsats overfor skolebørn i fritidshjemmene betyder, at der senere kan spares mange penge på anbringelser! (citater slut). Denne formulering var hørt før, men det blev den jo ikke mindre rigtig af – men som tidligere havde det ingen indflydelse på politikernes beslutning. Og som ved tidligere og fremtidige lejligheder mødte forældre og ansatte op til byrådsmødet, hvor den endelige beslutning skulle tages – men de gik iflg. "JydskeVestkysten" skuffede hjem. De mente, at politikerne kastede med mudder i stedet for at tage en saglig debat.

I læserbreve hegles politikerne ned af harmdirrende forældre. Nu er bunden nået med hensyn til fritidshjemmenes fremtidige økonomi. En moder fra Stubbæk beskylder politikerne for at dyrke skarpskydning efter hinanden i stedet for at varetage de hverv, de er valgt til. Som tidligere ansat kan jeg kun huske perioden som særdeles turbulent. Samtidig med at kollegaer blev afskediget, frygtede man, hvad der ville ske på området, når den store kommunalreform blev en realitet. Her var man begyndt at tale om stordriftsfordele og innovation – men også en kommende harmonisering af serviceniveauet i de sammenlagte kommuner – og her var ingen i tvivl om, at dette kunne blive fritidshjemmenes endeligt. Det endte med, at Aabenraa kommune, som led i harmoniseringen, som var en konsekvens af kommunesammenlægningen, ønskede at nedlægge alle fritidshjem, herunder også fritidshjemmene under FDDB. I stedet skulle der indføres SFO-er i hele kommunen. Dog åbnede byrådet en dør på klem. De udtalte – at de ville se med velvilje på en privatisering af fritidshjemmene. Denne udtalelse citeres borgmester Tove Larsen for:

For at gøre en endeløs historie kort kan vi konstatere, at det nye årtusindes første tiår endte med en dødsdom over fritidshjemmene i Aabenraa by, Stubbæk og Løjt. Der skulle harmoniseres og skabes balance i serviceniveauet i den samlede storkommune. Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa kaldte til modstand og fandt alternative løsninger – og en overgang så det ud til, at Foreningens fritidshjem fik lov til selv at vælge fremtidig driftsform, hvilket medførte, at de fleste af fritidshjemmene ønskede at overgå til en privatiseret driftsmodel. Borgmesteren udtalte sig særdele positivt med hensyn til at acceptere forældrenes ønsker. (Men det er de færreste, der tror, hun mente det seriøst).

Alligevel vedtager et flertal i byrådet, inkl. borgmesteren – at fritidshjemmene pr. 1. januar 2012 skal videreføres som SFO-ordninger. Beslutningen tages under henvisning til et lovforslag fremsat af den tidligere VK-regering, der i fremtiden ville placere fritidstilbuddene under ungdomsskole- eller folkeskolelovgivningen og ikke som hidtil under Dagtilbudslovgivningen.

“Rødekroismen” havde sejret!

Man kan undre sig over, at det politiske flertal med borgmesteren i spidsen ikke valgte at udnytte den profileringsgevinst, der helt sikkert måtte være i at være den kommune, der havde **“Verdens bedste fritidshjem”**.

Med de strukturplaner, der er offentligt tilgængelige, vil fritidstilbuddet i Aabenraa by til de yngste skolebørn i fremtiden komme til at bestå af to kæmpe skolefritidsordninger. En på Høje Kolstrup med placering i “Agoraen” under Høje Kolstrup skoles administration. Her kan der skaffes plads til to- trehundrede børn, hvis behovet skulle vise det. Den anden ordning kommer i de tidligere “Max Jenne” bygninger, som Aabenraa kommune har købt til formålet, hvor der indrettes en SFO også til to- trehundrede børn, hvilket er behovet. Denne ordning bliver administrativt henlagt under “Rugkobbelskolen”, der bliver til “Kongehøj Skolen”. “Nygade Fritidshjem”, “Himmelblå”, “Hjelmrode Fritidshjem” og “Anna Gydebæks Fritidshjem” bliver nedlagt. Det samme kan blive tilfældet med “Hjelmrode Fritidsklub” og “Fritidsklubben Engen”. I Løjt og Stubbæk er fritidshjemmene “Stuffi” og “Regnbuen” nedlagt og føres videre som SFO under skolerne regi (foreløbig) i fritidshjemmenes bygninger. Meget kan dog pege på, at denne løsning er af midlertidig innovativ strategisk karakter. Målet må være – at begge disse SFO-er flyttes til lokaler på skolerne, og de bygningsmæssige faciliteter bliver til børnehaver. Alle undersøgelser omkring SFO-er og deres driftsmæssige vanskeligheder peger i retning af – at der er flere problemer mellem skole og fritidsordning, hvor fritidsordningerne er placeret på anden matrikel end skolens. Her er der tale om problemer af ledelses og samarbejdsrelaterede karakterer.

Til det hele udtaler Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraas formand Lena Thiellensen i sin afsluttende udtalelse – som bringes i bogens sidste kapitel.

Verdens bedste fritidshjem 3

Børnene havde haft travlt med at sætte alle stolene op i snorlige rækker. De voksne havde snakket meget om, hvor mange forældre der mon kom, og om de havde stole nok. Stolene stod i to kolonner med en midtergang ned imellem. Gangen var der ikke for, at man skulle kunne gå der, men det kunne man også. Gangen var der, fordi filmen blev vist bagfra i lokalet, og fremviserens stråle skulle kunne bevæge sig ugenret gennem lokalet. Der var mange børn, der aldrig havde set sådan en filmfremviser før. De fleste havde prøvet at være med mor og far i biografen, men der kom filmen ikke mere fra operatørrummet bagerst i biografsalen. Ny teknik havde for længst holdt sit indtog i byens biograf, og der kom billederne elektronisk fra det store lærred, der nu hed en skærm. Sofie havde også hjulpet med at sætte de mange stole på plads, og hun havde reserveret to pladser på forreste række til hende og moren, men det måtte hun ikke. De mindste børn skulle sidde på de forreste rækker, hvor også de laveste stole var anbragt. De største skulle sidde bagerst i salen.

Der var kommet en fremmed mand, som var ham, der skulle vise filmene. Det var den tidligere leder, som nu var pensioneret. Han havde lavet mange af filmene, og han var den eneste, der forstod, hvordan det gamle filmapparat fungerede. Der var to store spoler på apparatet, og når de tændte på kontakten, kørte spolerne rundt og trak en strimmel gennem et lille hus med lys i. Det var det, der lavede billederne.

Der var også travlt i køkkenet, og den store røremaskine havde været i gang. De havde bagt massevis af de her helt specielle julekager, som fritidshjemmet var kendt for. Kagerne blev lavet efter en speciel opskrift, som var helt fra Anna Gydebæks tid. Der var rosiner og sukat i kagerne, og det var der faktisk rigtig mange børn, der ikke kunne lide, men sådan var det nu. Opskriften havde Anna haft med, da hun for mange år siden kom fra København. Derfor var kagen svensk inspireret. De kager de mest spiste i Sønderjylland var tysk inspirerede, og sådan var der så meget med et fritidshjem. Man holdt og dyrkede traditionerne.

Plakaten er udgivet af Foreningen
De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa.
Kunstneren er den kendte plakatkunstner
Thomas Kruse.

Forældrene var begyndt at komme, og der kom faktisk allerede rigtig mange. Nogle begyndte straks at hjælpe til med et eller andet. Der var altid brug for en hjælpende hånd – og det var jo også dejligt at snakke med de andre børns forældre. Mange havde pakker med. Nogle gav også blomster, der var pakket ind, og efterhånden stod der blomster alle vegne.

– Ja, det er en trist historie, sagde den gamle leder til en af de unge fruer, som svarede:

– Tænk, at de kan nænne det. Næsten hundrede års arbejde bare sådan lige viftet væk!

– De kommer til at fortryde det, svarede den gamle leder!

Kaffen og den svenske julekage var til forældrene. Børnene skulle i dagens anledning have popcorn og rigtige Coca Colaer, og det var første gang i fritidshjemmets historie, der blev serveret cola for børnene – men én gang skulle jo være den første, var der en, der sagde, og en anden tilføjede:

– Og den sidste!

Børnene var ved at være på plads. Det var ikke gået helt stille af, for de ville alle sammen sidde på den forreste række, og mange ville også sidde hos deres forældre. Der blev skubbet og mast – og til sidst sagde de voksne, at det jo kunne være lige meget, hvor de sad, bare alle kunne se, hvad der skete på film lærredet. Og sådan blev det, og så blev popcornene og de åbnede colaer båret ind – og så slukkede den gamle leder lyset i lokalet og startede forevisningen. Børnene sad som fortryllede i lokalet, da lyskeglen skød gennem rummet og ramte det hvide lærred, og billedet kom frem. Det var en af de helt gamle film, hvor der var en, der spillede på klaver til billederne, og på lærredet så man to sjove mænd komme kørende med en stor trækvogn med to hjul. På vognen var der en stige, og der stod, at de var tapetsere. Når den ene drejede vognen, ramte stigen den anden i hovedet, og sådan blev det ved i lang tid. Børnene morede sig højlydt, og der var flere, der prøvede at række en hånd op i lyskeglen og undre sig over, hvordan det kunne gå til, at deres hånd nu kunne ses på det hvide lærred. Den gamle leder sagde, at han var kommet til at sætte en forkert film på, men børnene råbte alle sammen, at de ville se den sjove gamle film færdig, og sådan blev det.

Den næste film var en af de film, den gamle leder selv havde lavet. Nu så vi en gammel rutebil og en hel masse børn med rygsække og soveposer.

– “Naldtanglejren 1978”, sagde den gamle leder!

På filmen så vi nu, hvordan børnene brændte bål og bagte snobrød. Nogle fiskede krabber, og i køkkenet blev der rørt i gryderne, og udenfor på trappen sad de børn, der havde køkkentjansen, og skrællede kartofler. Der blev mørkt på filmen – og nu så man glade børn samlet omkring lejrbalet, og der var en pædagog, der spillede guitar og alle sang med – og pludselig rejser Sofies mor sig op i salen og nærmest råber:

– Sofie, Sofie – Se, det er din mor, der sidder og synger der. Det var det sidste år, jeg var med på “Naldtang”, inden jeg blev meldt ud fra fritidshjemmet. Jeg var tolv år dengang!

Sådan blev det ved. Filmene skiftede hele tiden. Snart så vi opførelsen af en cirkusforestilling med optræden af børn med akrobatik på hesteryg. Så var der karnevalsoptog gennem byens gader – i det hele taget var der mange billeder af børn og forældre i bybilledet. Der var også et filmklip af den gamle leder i fangedragt. Og så var der traditionerne. Der var en flot film fra den store julefest, som de holdt hvert år for hele kvarterets beboere. Der var en rigtig sjov film fra det julemarked, hvor de havde lejet en rigtig karrusel. Børnene holdt også rigtig julefrokost og legede voksne. Og der var en meget fin film fra den sommerfest, hvor man kunne ride på hestene mellem boligblokkene.

Filmen hoppede og dansede nogle gange, og det kunne også se ud, som om der var snevejr midt om sommeren – men det var filmen, der var ridset, sagde den gamle leder – men det kunne også være fordi, der nu blev slået katten af tønden og holdt fastelavnsfest – og snart kom den næste film fra næste års sommerlejr, og næsten hele tiden var der en forælder, der råbte op og sagde noget:

– Se, se, se. Det er mig. Jeg kan huske det lige så tydeligt og tilføjede så – at hun var bekymret over, hvordan det ville gå “Naldtanglejren” i fremtiden!

Så var der alle filmklippene, der viste alt det, de havde lavet inde i huset. Der blev arbejdet i køkkenet, og i det store træværksted blev der repareret cykler og bygget sejlskibe af træ. Man kunne ligefrem lugte lakken, så intense var billederne. Nu blev der tegnet og lavet tegneseriehefter. Der blev også malet kæmpestore malerier. Et af dem blev hængt op i spisesalen på “Naldtang”. Symaskinerne blev også flittigt brugt,

og der blev lavet stoftryk og fremstillet de fineste ting af det trykte lærred – og så kom der billeder af nyere dato. Fem mini cross maskiner gennembrød lydmuren og bragede ud gennem filmlærredet – og alle råbte i vild jubel. Mest drengene måske. Og sådan blev det ved ind til lyskeglen forsvandt ind i det store apparat, og spolerne holdt op med at snurre rundt, og den skraldende lyd fra fremviserens motor stoppede for altid – og forældrene rejste sig op og blev bare stående lige så stille – som om de ikke vidste, hvad de skulle sige eller gøre.

Til den efterfølgende kaffe blev der snakket livligt. Hvad ville der ske i det nye år? Og var det mon så galt, som de snakkede om – men trist var det nu efter så mange år – og hvad skulle det gøre godt for? En havde hørt, at alle børnene fra den indre by og Rugkobbøl skulle samles i en kæmpemæssig pasningsordning i de gamle "Max Jenne" bygninger, der havde stået tomme i adskillige år. Man talte om en tre- fire-hundrede børn i SFO og klub. Deres fritidshjem skulle helt forsvinde – og så snakkede forældrene om – hvad mon bygningerne så skulle bruges til?

Sofie gav Johan sine gaver. Hun var godt nok lidt beklemt ved det, men moren hjalp hende – og de var begge enige om, at Johan blev glad for gaverne – det sagde han også i den tale han holdt. Han sagde også, at kommunen en dag ville komme til at fortryde det, de havde gjort.

Nogle af forældrene havde haft flasker med til personalet, og lederen foreslog, at de skulle drikke et glas og ønske hinanden alt muligt godt i fremtiden og skåle for Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa og "Verdens bedste fritidshjem". Og det gjorde de så – og der var flere, der fik mere end et glas, og så lige pludselig lød der et kæmpebrag fra legepladsen, og der skød en raket til vejrs. Snart kom der flere, og alle både børn og voksne så nu, at det var en af børnenes forældre, der affyrede et fyrværkeri ude på legepladsen, og pludselig så de i et hav af sprudlende ild, at der stod:

Verdens bedste fritidshjem

Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraas formand Lena Thiellesen

– Vi var der næsten. Alle sten var, møjsommeligt men sikkert, blevet ryddet af vejen. Vores “nye” private fritidshjem kunne godkendes og slå dørene op pr. 1. oktober. Men så kom halmstrået, eller måske nålen i høstakken, som Aabenraa kommune havde ledt med lys og lygte efter, for at stoppe privatiseringen. En forventet lovændring. Så var alt ifølge Aabenraa Kommune slut – med den ændrede lovgivning ville det for dem, som kommune, være katastrofalt at oprette private fritidshjem – og den købte politikerne. Og væk var grundlaget for privatiseringen.

Al fornuft sagde, at med et kommende folketingsvalg (ny regering) og forestående EU-formandskab skulle vi måske ikke kaste os ud i noget som helst, da vi jo havde med forventningen om en lov at gøre. Men Aabenraa kommune huggede til.

– Vi tager det hele – slut med privatiseringer – vi laver SFO-er imod forældrenes ønsker, og så hurtigt som overhovedet muligt. Et hastværk vi i dag kun kan tolke på en måde:

Politikerne og den kommunale administration var klar over, at lovforslaget, med en ny regering, hang i en meget tynd tråd. Så skulle fritidshjemmene lukkes, skulle det være her og nu!

Kort og godt: – Vi blev røvendt! Og det er den følelse syv tidligere fritidshjemsbestyrelser sidder tilbage med i dag!

Den nye socialdemokratisk ledede regering valgte, som bekendt, at skrotte den tidligere regerings lovforslag omkring en ændring af Dagtilbudsloven omhandlende loven om fritidsinstitutioners placering.

Fritidshjemmet Regnbuen ★ 1999 † 2011

Agoræns Børnegård ★ 1976 †

Børnegården Rugkobbøl ★ 1985 † 20

Fritidshjemmet Himmelblå ★ 1998 † 2011

ade Fritidshjem ★ 1978 † 2011

Anna Gydebæk Fritidshjem ★ 1933 † 2011

Nyløkke Fritidshjem ★ 1980 † 2011

Stuffi Fritidshjem ★ 1995 † 2011

Hjelmrode Fritidshjem ★ 1973 † 2011

Det er vel de færreste, der er modstandere af – at vore børn skal være dygtigere. Spørgsmålet er bare – om det skal foregå i en mere skolariseret hverdag med heldagsskoler og stramme lærerplaner og tvunget lektielæsning som fritidsaktivitet i SFO'en. Meget tyder på, at begrebet fritid eller frie tid er på retur, når man sætter fokus på nutidens børneliv.

Med fritidshjemmenes nedlæggelser og overgang til skolepasning er det som om skolebørnenes frie tid og børnenes fritidskultur trænges i baggrunden til fordel for skolelærdom og skolariserede miljøer.

De første fritidshjem så dagens lys i Danmark i starten af det forrige århundrede. Allerede i 1933 oprettedes det første fritidshjem i Aabenraa, og i tiden efter 2. verdenskrig kom der mange til, der alle blev en del af Foreningen De Danske Børneinstitutioners aktiviteter.

I midten af firserne startede der en modbølge mod fritidshjemmenes eksistens. Der var ikke tale om pædagogisk nytænkning – men det var udelukkende et spørgsmål om økonomi og fremskaffelse af billige daginstitutionspladser. Fritidshjemmene i Aabenraa overlevede takket være Foreningens indsats.

Som en politisk konsekvens af kommunesammenlægningen og den harmonisering, der fulgte, valgte Aabenraa kommune at nedlægge sine 9 fritidshjem i Aabenraa by ved udgangen af 2011. Alle fritidshjemmene var drevet af Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraa.

“Verdens bedste fritidshjem” skal læses som et debatindlæg i diskussionen omkring børnenes fortsatte ret til fri tid – men skal også ses som en anerkendelse af Foreningen De Danske Børneinstitutioner i Aabenraas kamp for fritidshjemmenes bevarelse.

Scan koden med din mobil for
at komme ind på foreningens hjemmeside

ISBN: 978-87-995482-0-0

9 788799 548200

